R. Simon

(1)

יז: היה קורא פרק שני ברכות

פרץ זה תחיקופל. בפרץ פרצה במלכות בית דוד. ויולאת זה דוחק שיצא להרבות רעה כדמפרש בחלק (דף קו:) גבי ווי שיצא זה: **צוחה** זה גחזי. שהיה מצורע וכתיב ביה עמא עמא יקרא והיינו צוחה: **והם** גוזין בזרוע. ולכך יש להגיה *בתקיעות והם בזרוע עדיף בהו: ולא גרסינן עדיף לא בהו: **תרי** זימני בשתא. אבל בעולת שאינו יום אחד לא היו כל כך מתאספין ומעת שיסח אומרים להו ורתיתי בספר העתים שחבר הרב רבי יהודה בר ברזילי שמעת שהיה עמוד של אש יורד מן השמים עליהם בכלה דאלוז ובכלה דאדר: **רב** שיעא בריה דרב חיי אמר לעולם לא יתלוץ. פר"ח דהלכה כרב *שמא דהוה בתרלה והלכה כרשב"ג דאמר לא כל הרוצה ליטול לא הפסיד יטול (ה) וכל מקום שאנו רבן שמעון כן גמליאל במשנתינו הלכה כמותו חוץ מערב ועידן ורואה אחרונה (בהוספות עז.) וכן פסק ר"ח ומיהו לגבי שבשום פעם אין לנו מכוונים היום גם חתן יש לקרות לתרבה נראה כיוהרא אם לא יקרא לומר לגי מכוין בכל שעה אבל לעשות מלאכה בתשעה באב אין לעשות מלאכה:

הדרן עלך היה קורא

מי שמתו מוטל לפניו. רש"י גרים מי שמתו אחר תפלת השחר אבל נראה לר"י שהוא אחר היה קורא דאיירי בסיפיה מק"ש וכאן מתחיל נמי מפסוק ק"ש וכירושלמי גרים כמו כן: **פטור** מק"ש. בירושלמי מפרש טעמא מ"ל דון כתיב למען תזכור כו' עד כל ימי חייך ימים שאתה עוסק בחיים ולא ימים שאתה עוסק במתים: הכי גרסינן פטור מקריאת שמע ומן התפלה ומן התפילין:

הכי גרים רש"י שלאחר המטה תפילו המטה לריכה להם חייבין לפי שלעולם לא היו רגילים לעשות שכבר נעשו חלקם ותימה קלת הלשון לפרש מתי קאמר תפי' לריכה להם והלא לא היו טמאין כלל אם המת לבר נראה בגרסת הספריס שלפני המטה ושלאחר המטה אם שהמטה לריכה להם פטורין אין לריכה להם חייבין: **אלא** ואלו פטורין מן התפלה. אבל בק"ש ובתפילין שהן מדאורייתא חייבים וריש"ל דקאמר מי שמתו מוטל לפניו דפטור מן קריאת שמע ומן התפילין וכו' כל שכן דפטור מן התפלה אלא לא בעי למיתני בריש"ל אלא החלוק שבין טמאי המטה למתו מוטל לפניו:

ואינו מברך. פרש"י ואין זקוק לברך. ומשמע מתוך פירושו שאם רלה לברך רשאי מיהו בירושלמי קאמר אם רלה להתיר אין שומעין לו לברך נראה לומר אינו מברך ומפרש בירושלמי למה וקאמר מפני כבודו של מת אי נמי מפני שאין לו מי שיעשה משלו ופריך והתניא פטור מעטילת לולב וקא ס"ד דמיירי ביו"ט וכו אינו יוכל ליעשה משלו ומשני תפסר בחול פי' בחולו של מועד. והתניא

מוסף רש"י בשביל חבינא בני. הוא ר' פטיש בן דוסא, ומימיו היה קול זה יולא (פולין פו.). די לו בקב חרובין. מתפרנס בלבד ובלמלות (שם) כל הסנגת היה מזון בכך, תפר לשם היה ומתפרנס היה בחרובין (מעמת כד:). מרחלפת השיטה. המנה שמידכן טעה בלמת מכן והחלוף שיטתו (מפסיס לה.). מלאכה הוא דאין לו. הרוחה לומו בטל, לומרים אין לו מה לעשות ולא מיחה כעהב בו לימוי (שם). כמה בטלני איכא בשוקא. כל ישות הטנה (שם). **הדרן עלך היה קורא** מי שמתו מוטל לפניו. אין לו דין אבל עד שיתפסה הגולל (מו"ק כב: מכת"י). אוכל בבית אחר. כשהוא קונה לוכל בנים אחר (שם). ואינו מיסב. כשהוא אוכל דהייטו דלך גדולה (שם). ואינו מברך. שוס ברכה, דפטור הוא ממלות כל זמן שמתו מוטל לפניו (שם).

רבנו חננאל רב שישא בריה דרב אידא אמר לעולם לא תחליף ... ירושלמי: דילמא רבי מייאשא ורבי שמואל בר רב יצחק הוו יתבין ואכלין בחדא, אתא עונתא דצלותא קם רבי שמואל בר רב יצחק ומצלי, אמר רבי מייאשא לא כן אלפן רבי אם התחילו אין מפסיקין וחתי הזקיה כל דבר שפטור ועושהו נקרא הדיוט. אמר ליה והתניא חתן פטור מקריאת שמע וחתן חתן אם רצה לקרות קורא. אמר ליה ולא רבן שמעון בן גמליאל תני, לא כל הדרוצה ליטול את השם יטול. פתר לה כרבן גמליאל שאמר איני שומע לכם לבטל מלכות שמים אפילו שעה אחת. מתני' מי שמתו מוטל לפניו וכו'. אסיקנא אעפ"י שאינו לפניו ממש אלא הלך לצורך המת או החזיר את פניו או היה בבית אחר כמוטל לפניו דמי. הטומרים בשורה הפנימית פטורים. [פי' שורה הרואה את הפנים פטורין, פנימיו של שורה שרואים פניהם של אבלים פטורים בקריאת שמע ומן התפלה. שורה דרא בהספד שנאמר ישר על אנשים. מנהגם שאחר שקוברין את המת עושין שלש שורות, שורה אחת עומדין שם קרוביו ורעיו של מת, שורה שנית אוהביו ורעיו, והאבלים בין שתי השורות, שורה שלישית שאר הקהל. והמקום הזה מעותד לדבר ומספידין שם לפי כבוד המת ונקרא שדה בוכים].

(3)

עין משפט נר מצוה

מט א ב מיי' פ"ה מהל' מעשיות הל' י סמג עשין מד"ס ג טוש"ע מו"ס סי' מקמ סעיף כב:

א ג מיי' פ"ד מהל' מגל הל' ו ופ"ד מהל' ק"ש הל' ג סמג עשין יח כ טוש"ע מו"ס סי' סט סעיף ה:

ב ד מיי' פ"ד מהל' (מגל) (ק"ש) הל' ד טוש"ע מו"ס סי' עב סעיף ל [וריב"ד סי' שנט סעיף ה]:

ג ה ומיי' (פ"ד) [פפ"ו] מהל' תפלה וס"ד מהל' ק"ש הל' ל סמג עשין יס ל טוש"ע מו"ס סי' קו סעיף ה:

ה:ו [מיי' פ"ד מהל' ק"ש ד ז מיי' פ"ד מהל' מגל הל' ו טוש"ע מו"ס סי' סג סעיף ל ה]:

ז מיי' פ"ד מהל' מגל הל' ו סמג עשין מד"ס ג טוש"ע יו"ד סי' שמ סעיף ה ומוש"ע מו"ס סי' קנט סעיף ה:

רב נסים גאון

אמר רב אשי דבי בני מתא מחסיא אבירי לב נגרו דקא חזו יקרא דאריה' תרי זימני בשתא. הוינו תרי ירחי דכלה חודש אדר הדדש אלול והחם בבבא מציעא (אברינן) בפ' השואל את הטעלי' (דף מו) אברינן אמר רבי רבה בר נחמני אגב שמדא נח נפשיה אבלו ביה קירצי בי מלכא איבא נבראה דר מהדראי דקא מפגר תריסר אלפי נברי ירחא בקיומא וירחא בשתוא כברנא ובערק השואל (דף ז) אבוי איתו שאיל לה ביומי דכלה:

סליק פרק ב'

הגהות הב"ח

(ה) תוס' ד"ה רב שיעא וכו' דבכל מקום:

פרק ג

(ב) שם במשנה פטור מקריאת שמע ומן התפילין כל"ל ותיבת ומן התפלה נמחק:

גליון השים

ברש"י שבתא דאוריי' כו' כלות כתב כו' בי' ב"ש לקמן ל ע"א ד"ה שבתא דרגלא כו' ופנים כו':

מסורת השים

מעמות פ"ו

[ומעמן מהפך הדברים ונוהגים לעול אין פרץ כו' בסיעתו של שאול כו' ופ"ש מלמד נעמתא]

תוליין דף מו.

[מעניית דף כד: [בתענית כד: כתב רש"י דלא נגמרין מהר חורב ומע דנס בטלין ליפה]

פסחים דף נה.

מעמות פ"ו

[מעמן לקמן כ.]

מ"ק דף כב: שמעות פ"ו

אין פרץ שלא תהא סיעתנו כסיעתו של דוד שיצא ממנו ארתיופל ואין יוצאת שלא תהא סיעתנו *בסיעתו של שאול שיצא ממנו דואג האדומי ואין צוחה שלא תהא סיעתנו כסיעתו של אלישע שיצא ממנו גחזי ברחובותינו שלא יהא לנו בן או תלמיד שמקדיש תבשילו ברבים: °שמעון אלי אבירי לב הרחיקים מצדקה רב ושמואל ואמרי לה רבי יוחנן ורבי אלעזר חד אמר כל העולם כולו נזונין בצדקה והם נזונין בזרוע וחד אמר כל העולם כולו נזונין בזכותם והם אפילו בזכות עצמן אין נזונין כדרב יהודה אמר רב *דאמר רב יהודה אמר רב בכל יום ויום בת קול יוצאת *מהר הרב ואומרת כל העולם כולו נזונין בשביל חנינא בני וחנינא בני די לו בקב חרובין מערב שבת לערב שבת ופליגא דרב יהודה דאמר רב יהודה מאן אבירי לב גובאי מטפשאי אמר רב יוסף הדע דהא לא איגייר גיורא מינייהו אמר רב אשי בני מתא מחסיא אבירי לב נינהו דקא חזו יקרא דאורייתא תרי זמני בשתא ולא קמגייר גיורא מינייהו: חתן אם רוצה לקרות וכו': *למימרא דרבן שמעון בן גמליאל חייש ליוחדא ורבנן לא חיישי ליוחדא והא איפכא שמעינן להו דתנן *מקום שנהגו לעשות מלאכה בתשעה באב עושין מקום שנהגו שלא לעשות אין עושין וכל מקום תלמידי חכמים בטלים רבן שמעון בן גמליאל אומר לעולם יעשה כל אדם את עצמו כתלמיד חכם קשיא דרבנן אדרבנן קשיא דרבן שמעון בן גמליאל אדרבן שמעון בן גמליאל אמר רבי יוחנן מוחלפת השיטה רב שישא בריה דרב אידי אמר לעולם לא תחליף דרבנן אדרבנן לא קשיא ק"ש כיון דכ"ע קא קרו ואיהו נמי קרי לא מיחזי כיוהרא *הכא כיון דכולי עלמא עבדי מלאכה ואיהו לא קא עביד מיחזי כיוהרא דרבן שמעון בן גמליאל אדרבן שמעון בן גמליאל לא קשיא *התם בכונה תליא מילתא ואגן סהדי דלא *התם מצי לכווני דעתיה אבל *הכא דרואה אומר מלאכה הוא דאין לו פוק חזי *כמה בטלני איכא בשוקא:

הדרן עלך היה קורא

למי *שמתו מוטל לפניו פטור מק"ש (ה) ומן התפלה ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה, נושאי המטה וחלופיהן וחלופי חלופיהן את שלפני המטה ואת שלאחר המטה את שלפני המטה צורך בהם פטורים ואת שלאחר המטה צורך בהם חייבין ואלו ואלו פטורים מן התפלה קברו את המת וחזרו אם יכולין להתחיל ולגמור עד שלא יגיעו לשורה יתחילו ואם לאו לא יתחילו העומדים בשורה הפנימיים פטורים והחיצונים חייבים (*נשים ועבדים וקטנים פטורים מק"ש ומן התפילין וחייבין בתפלה ובמזוזה ובברכת המזון):

לגמ' מוטל לפניו אין ושאינו מוטל לפניו לא ורמינהי *מי שמתו מוטל לפניו אוכל בבית אחר ואם אין לו בית אחר אוכל בבית חבירו ואם אין לו בית חבירו עושה מחיצה ואוכל ואם אין לו דבר לעשות מחיצה מחזיר פניו ואוכל ואינו מיסב ואוכל ואינו אוכל בשר ואינו שותה יין ואינו מברך ואינו מזמן ואין

מעמן לקמן כ.

מ"ק דף כב: שמעות פ"ו

ואין מברכין עליו. אין גרוע שיברכו לו אחרים בברכת הלחם: ואין מזמנין עליו: אין מצטרף עם שלשה לזימון: תשמיש המטה איכא בינייהו. לר"ש חייב אכל בעונה בשנת: קתני מיהת פטור מק"ש ומכל ברכות. ואפילו כשהוא אוכל בבית מכירו: תרגמא. להא דאמר פטור אמר שאין לו בית תורה אור

ואין מברכין עליו ואין מזמנין עליו ופטור מקריאת שמע ומן התפלה ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה ובשבת מיסב ואוכל בשר ושותה יין ומברך ומזמן ומברכין עליו ומזמנין עליו וחייב בכל המצות האמורות בתורה *רשב"ג אומר מתוך שנתחייב באלו נתחייב בכולן וא"ר יוחנן מאי ביניידו תשמיש המטה איכא ביניידו קתני מיהת פטור מקריאת שמע ומן התפלה ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה אמר רב פפא תרגמא אמחזיר פניו ואוכל רב אשי אמר כיון שמוטל עליו לקוברו כמוטל לפניו דמי שנאמר °ויקם אברהם מעל פני מתו וגאמר ואקברה מתי מלפני כל זמן שמוטל עליו לקוברו כמוטל לפניו דמי מתו אין אבל משמרו לא והתניא המשמר את המת אע"פ שאינו מתו פטור מק"ש ומן התפלה ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה משמרו אע"פ שאינו מתו מתו אע"פ שאינו משמרו מתו ומשמרו אין אבל מהלך בבית הקברות לא והתניא °לא יהלך אדם בבית הקברות ותפילין בראשו וספר תורה בזרועו וקורא ואם עושה כן עובר משום °לועג לרש חרף עושהו דתם תוך ארבע [אמות] הוא דאסור חוץ לארבע אמות חייב דאמר מר *מת תופס ד' אמות לק"ש הכא חוץ לד' אמות נמי פטור: גופא °המשמר את המת אע"פ שאינו מתו פטור מקריאת שמע ומן התפלה ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה היו שנים זה משמר וזה קורא וזה משמר וזה קורא בן עזאי אומר היו באים בספינה מניחו בזוית זו ומתפללין שניהם בזוית אחרת מאי ביניייהו אמר רבינא אמר רב יוסף אמר רב אשי ביניייהו מר סבר חיישינן ומר סבר לא חיישינן: ת"ר °המוליך עצמות ממקום למקום הרי זה לא יתנם בדסקיא ויתנם על גבי חמור וירכב עליהם מפני שנוהג בהם מנהג בזיון ואם היה מתירא מפני נכרים ומפני לסטים מותר וכדרך שאמרו בעצמות כך אמרו [ר'] בספר תורה אהייא אילימא אריישא פשיטא מי גרע ספר תורה מעצמות אלא אסיפא: אמר רחבה *אמר רב יהודה °כל הרואה המת ואינו מלוהו עובר משום לועג לרש חרף עושהו ואם הלוהו מה שכרו אמר רב אסי עליו הכתוב אומר °מלוה ה' חונן דל °ומכברו חונן אביון: רבי חייא ורבי יונתן הוו שקלי ואזלי בבית הקברות הוה קשדיא תכלתא דרבי יונתן אמר ליה רבי חייא [ר'] דלייה כדי שלא יאמרו למחר באין אצלנו ועכשיו *מחדפין אותנו אמר ליה ומי ידעי כולי האי והא כתיב °והמתים אינם יודעים יודעים כאומה אמר ליה *אם קרית לא שנית אם שנית לא שלשת אם שלשת לא פירשו לך °כי החיים יודעים שימותו אלו צדיקים שבמיתתן נקראו חיים שנאמר °ובניהו בן יהוידע בן איש חי רב פעלים מקבצאל הוא הכה את שני אריאל מואב והוא ירד והכה את האריה בתוך הבור ביום השלג בן

בדעתך לאסור אכל בנגיעים ובכתובים שפיר דמי *מדקתני ס"ת ולא מסתבר לומר משום שריותא דנכרים ולטעים דהא פשיטא דמותר למה, יהיה אסור ועוד דכהדיא אמר בירושלמי דסקיא מלאה ספרים אי שהיו בה עצמות של מת הרי זה מפטילן לאחוריו ורוכב עליו* **אלא** אסיפא משום לטעים מותר לרכוב עליהם. והיה לאחוריו מותר אפילו בלא לטעים: **למחר** בתין אזלנו ומכשיו מתכפין לוכבו ומיתה והא אמרי' בפ' התכלת (מנחות דף מ"ו) ההיא שעתא ודאי דמיגן ליה פי' עמיני ציצית כמליוהיהן (ג) משום לועג לרש ו"ל דס"ת הכא דמכיישין לוהם בגמה שהחיים מלוים והמתים אינם מלוים וגדול המצוה וכו' (ג) וההיא דתכלת הייט דרמו חוטים למתים ומכשיו אלו מסלקין אותן *ומאי שנא אומר ר"ת דוקא הם שהיו רגילים כולם בחייהם לבוש עליהם ולבוש ציצית וגם לכל העוסקים בהם יש להם ציצית והוה לועג לרש אם לא היה להם ציצית אי משום דכתיב לדורתם לדור הם אבל אינו שנם בחייהם אין מסתגיהו ללבוש תמיד ציצית אי הוי דמיגן להו הוי כמו לועג לרש וכ"ת כשיש לאותם שהיה ל"ב יהיה לועג לרש לאחרים ועוד אר"ת שמעתא מאנשי לוחי"ר (ד) דמסירים הציצית לציצית עולה למנין מרי"ג עם ח' חוטין ותמצא קשרים ואם לוקח ציצית נראה כאילו קיים כל התורה ומיתוי כשיקרא וזה לא הוכרע דגם חיים עמה למה לוכשים הלא לא הכרים כולה ומיהו י"ל דאנו סומכים על מסכת שמחות (פי"ב) שאה אמר שאול לבניו הטילו תכלת מתפיליהו ואע"פ שהגמרא תולה עליו יש דברים שאנו מניחין הגמ' שלנו ואנו עוסקין בספרים המיוסים כמו מחזון יעשיהו בספרים קורין ברכות וקללות ובמס' סופרים (פי"ז) מפרש ויחל והריעב"ל היה רגיל שלא להסירם מן הכתף אלא לקוברם ולהדקם בתוך הכתף לאחוקי בפשיה מפלוגתא אם הם חייבין בציצית אם להם ציצית ואם לא הרי הם מסוסין*: **שני** אריאל מואב. על שם דוד ושלמה שבנו את הבית ובנו מרום המזבח:

[נמ"ק כ: אמר רבן שמעון בן גמליאל בשמעתא פ"ק]

תוספות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מברך וכו' לאחיו אשר מלקבלו שנוב לאבן: (ב) תוס' ד"ה ומכר וכו' ליות בעמיתיהן ולוכה משום לועג. [פ"ב בשמעתא והכלה דבכבוד נ"ע]: (ג) באר"ר ונגדול במטוה וכו' וקשה מהכיל דבתכלת: (ד) כא"ד מלמני לוחי"ר בא דמסירים ציצית משום לועג שלא:

[נמלות פי' חיי שרה לחי אשר רב הדרה אשר רב] מגלי יפ

קהלת ח

[מ"ק מה:]

קהלת ט

שמואל ב כג

[ותיין מוסשות מסתים מ: ד"ה אבל הוגה כ"ל עד ע"ח ד"ה מסקי ותוס' מה ס"ח: ד"ה אבל ותוס' ע"ג מה: ד"ה אבל]

ה א מרי' פ"ד מהל' מלוה מהל' אבל הל' יג [וס"ד מהל' אבל הל' יג] [וס"ד מהל' פ"ח מ' אבל ח] סמג עשין כב טוש"ע יו"ד סי' מה סעיף ז [ופ"ד ס' עא סעיף ז [וס"ד סי' רסב סעיף ד ופ"ד סמג עשין כב ג]:

אי [מרי' פ"ג מהל' ק"ש הל' ב טוש"ע או"ח סי' עא סעיף ז [וס"ד סי' שמט סעיף ג ח]:

ו ב מרי' פ"ד מהל' ק"ש הל' ג טוש"ע או"ח סי' עא סעיף ב ד [וס"ד סי' שמט סעיף ז]:

ז ג מרי' פ"ד מהל' אבל הל' יח סמג עשין מד"ס ב טוש"ע יו"ד סי' פג סעיף י:

ח [מרי' פ"ג מהל' ק"ש הל' יא טוש"ע יו"ד סי' רסב סעיף ג]:

ט ד (מרי' ופמג שם) טוש"ע יו"ד סי' שמא סעיף ג:

י [ה] [פוס"ב או"ח סי' כג סעיף ג [וס"ד סי' שמט סעיף ד]:

רב נסים גאון

פרק ג

דאמר מר מת תופס ד' אמות לקריאת שמע. עיקרה בספרא פרשה בפרק משה (דף מג) כי אתא רב דימי אמר ר' יוחנן משום ר' אליעזר בן יעקב מת תופס ד' אמות לקריאת שמע דכתיב (מלכי יז) לרש חרף עושהו:

מוסף רש"י

ואין מברכין עליו. ברכת המוציא לחולה ידי חובתו (מו"ק כג: מכמ"ר).

ואין מזמנין עליו. וכל זה לפי שאין דעתו מיושבת עליו ונראה כנרגה לנעלה, ועוד דאם בא לברך לבעלה, ועוד כלומר לועג לרש (פ' הגר כסם רש"י):

ובשבת מיסב. כשהוא אוכל (מו"ק סג: מכמ"ר).

נתחייב בכולן. מיסב"ר במצות עונג שבת דאין לבעלה בשבת (עם).

מת תופס ארבע אמות לק"ש. שאסור לקרות בתרגום אחוריו משום לועג לרש שזה קורא וזה אינו יכול לקרות (פסוקי מג:). הוה קשדיא תכלתא. ציצותיו היו עגולות על גבי הקנטות (כמ"ר).

ומיהו נראה דאף בפ"ס ש"ר מתקנו בפיפא פ"ס כ"ל רש"ל

ומאי טעמא כ"ל רש"ל

רבנו חננאל

תיר המוליך עצמות ממקום למקום הרי זה לא יתנם בדסקיא. שני שקין מחוברין ומונחין על החמור אחד מצד זה ואחד מצד אחר. ובלשון ישמעאל אלברי"ן).

עין משפט נר מצוה

מסורת השס"

ואין מברכין עליו. אין צריך שיברכו לו אחרים ברכת הנחם: ואין מזמנין עליו. אין מצטרף עם שלשה לזימון: תשמיש המטה איבא ביניהו. לר"ש חייב אבל בעונה בשבת: קתני מיהת פטור מק"ש ומכל ברכות. ואפילו כשהוא אוכל בבית אבילו: תרגמא להא דאמר פטור אמר שאין לו בית תורה אור

אמר דקאמר מחזר פניו ואוכל: רב אשי אמר. לעולם אכולה ומתניתין נמי אפילו בבית אחר נמי פטור ליה דכל שמוטל עליו לקוברו קרי מוטל לפניו: ויקם אברהם וגו' וכתיב ואקברה מתי מלפני. והיינו שעתא לאו לפניו הוה: משמרו. אדם אחר שאינו קרובו אלא משמרו: תופס ד' אמות לק"ש. שאסור לקרות בתוך ארבע אמות שלו משום לועג לרש: פטור מק"ש. משום דעוסק במלוה: חוששין לעבברים. תגא קמא אי"ש לעבברים אפי' בספינה: דסקיא. מרלוף גדול של עור: ואם היה מתירא. ולריך לכוד על המוסס ולרון: אלא אסיפא. אם היה מתירא רוכב: מלוה ה' חונן דל. קרי ביה מלוה את המקום מי שחונן את הדל ואין לך דל מן המת והמלוה אומו כאלו מלוה את המקום: דלייה. הגביהו: לא שנית. לא חזרת עליו פעם שנית כדי שתתבונן בו: אלו צדיקים. ואלו יודעים שיומתו ומתים אל לנס יום המיתה ומושמים ירושם מן הענילה. ורשעים אינם יודעים מתומה שעושים עצמם כאינם יודעים ומוטומים: הוא הכה. השפיל את השנים של דורות משני מקדשים שלא היה בהם כמותו: אריאל. זה בית המקדש שנא' הוי אריאל אריאל קריית חנה דוד (ישעיה כט:): מואב. על שם שנאמר דוד ולאחי מנות המואביה: גזרי

ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה היו שנים זה משמר וזה קורא וזה משמר וזה קורא בן עזאי אומר היו באים בספינה מניח בזוית זו ומתפללין שניהם בזוית אחרת מאי בינייהו אמר רבינא חששין לעבברים איבא בינייהו מר סבר חיישינן ומר סבר לא חיישינן: ת"ר המוליך עצמות ממקום למקום הרי זה לא יתנם בדסקיא ויתנם על גבי חמור וירכב עליהם מפני שנוהג בהם מנהג בזיון ואם היה מתירא מפני גברים ומפני לסטים מותר וכדרך שאמרו בעצמות כך אמרו [י] בספר תורה אהייא אילימא אריאשא פשיטא מי גרע ספר תורה מעצמות אלא אסיפא: אמר רחבה *אמר רב יהודה כל הרואה המת ואינו מלוהו עובר משום לועג לרש חרף עושהו ואם הלוהו מה שכרו אמר רב אסי עליו הכתוב אומר מלוה ה' חונן דל ומכבדו חונן אביון: רבי חייא ורבי יונתן הוו שקלי ואזלי בבית הקברות הוה קשדיא תכלתא דרבי יונתן אמר ליה רבי חייא [ר"] דלייה כדי שלא יאמרו למחר באין אצלנו ועכשיו *מרחפין אותנו אמר ליה ומי ידעי כולי האי והא כתיב והמתים אינם יודעים מאומה אמר ליה *אם קרית לא שנית אם שנית לא שלשת אם שלשת לא פירשו לך כי החיים יודעים שימותו אלו צדיקים שבמיתתן נקראו חיים שנאמר ובניהו בן יהוידע בן איש חי רב פעלים מקבצאל הוא הכה את שני אריאל מואב והוא ירד והכה את האריה בתוך הבור ביום השלג בן

בדעתיה לאסור ל"ת אבל בנביאים וכתובים שפיר דמי *מדנקט ס"ת ולא מסתבר לומר משום שריותא דנביאים וכתובים דהא פשיטא דמותר דלמה. יהיה אסור ועוד דבהדיא אמר בירושלמי דסקיא מלאה ספרים אם אינו בה עצמות של מת הרי. זה מפשיטן לאחוריו ומכסיו מחרפין לותנו. ותימה והא אמרי' בפ' התכלת (מנחות דף מד:) ההיא שעתא ודאי דמיון ליה פי' שתיעת ליליות (ג) משום לועג לרש וי"ל דה"מ הכא דמכיסין לאותם שהחיים מלוים והמתים אינם מלוים וגדול המצוה וכו' (ג) וההיא דהתכלת הייט דלמו חוטים למתים ועכשיו אנו מסלקין אותן *ומאי שנא אומר ר"ת דוקא הם שהיו רגילים כולם בחייהם לנבוש עליה בד' כנפות ולנבוש ליליות וגם לכל העוסקים בהם יש להם ליליות והוה לועג לרש אם לא היה להם ליליות או משום דכתיב לדורות לדור אם אבל אנו שגם בחייהם אין מתנהגים לנבוש תמיד ליליות אי הוי דמיון להו הוי כמו לועג לרש וכ"ת כשיש לאותם שהיה להם בחייהם ת"ל יהיה לועג לרש לאחרים ועוד תר"ת שמעתא מאנשי כ"ר (ז) דמסירים הליליות ליליות עולה למנין תרי"ג עם מ' תוקעין ומתשה קבריה ואם לועג ליליות נראה כאילו קיים כל התורה ומיתי כעיקרא וזה לא נהירא דגם חיים עתה נמה לוכשים הנא לא קיימו כל התורה כולה ומיהו י"ל דאנו מומחים על מסכת שמחות (פי"ב) שעה אבל שאול לבניו הטילו חבלא מלפיליהו ואע"פ שהגמרא תולה עליו יש דברים שאנו מניחין הגמ' שלנו ואנו עושין כספרים החיצונים כמו מחזון שמייהו כספיקתא וכמו ויחל שיש בגמ' (מגילה דף לא.) דבתפנית קורין ברכות וקללות ובמס' סופרים (פי"ז) מפרש ויחל והריגל"ת היה רגיל שלא להסיר מן הכנף אלא לקושרם ולהדקם בתוך הכנף לאפוקי כפשיה מפלוגתא אם הם חייבין בציצית להם ליליות והם לאו הרי הם מכוסין*: שני מרי אל מואב. על שם דוד ושלמה שבנו את הבית ובאו מרגלות המואביה:

מגמ' כב: אמר רבן גמליאל וכן אמרו בשמעתא ס"ן

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מנכך וכו' לגייאלאו מלקבנו שבנו אינו קונבו אבל: (ב) תוס' ד"ה לאחר וכו' ליליות בקציצותיכן ולילה מטוס לועג. [ע"ש בתוספות וחלאה דבבהמה ל"ס]: (ג) בא"ר ובגרון בתעוזה וכו' וקשה מהכיא דבתפלת: (ד) בא"ר מלמני לוחי"ל בא דמסירים הליליות משום ליליות שלה:

עין משפט נר מצוה

ה א מיי' פ"ד מהל' תפילין הל' כב וסי"ד מהל' אבל הל' יג [וס"ש מהל' ס"ת הל' ו] סמג עשין כב טוש"ע א"ח סי' מה סעיף ג וסי' עא סעיף ז [וי"ד סי' רפב סעיף ד וסי' שפו סעיף ב ג]:

אי [מיי' פ"ג מהל' ק"ש הל' ב טוש"ע א"ח סי' עא סעיף ז וי"ד סי' שפו סעיף ג ו]:

ז ב מיי' פ"ד מהל' ק"ש הל' ט טוש"ע א"ח סי' ס ס"ד וי"ד סי' שמ סעיף ד:

ח ג מיי' פ"ה מהל' אבל הל' יח טוש"ע יו"ד סי' שמ סעיף ג:

ט ד מיי' פ"ה מהל' אבל הל' יא טוש"ע יו"ד סי' שמ סעיף ד:

י ה מיי' פ"ה מהל' אבל הל' יא טוש"ע יו"ד סי' שמ סעיף ה:

יא [טוש"ע א"ח סי' כב סעיף ה ויו"ד סי' רפד סעיף ג]:

יב ו מיי' פ"ה מהל' אבל הל' יא טוש"ע יו"ד סי' שמ סעיף ג:

יג [מיי' פ"ה מהל' אבל הל' יא טוש"ע יו"ד סי' שמ סעיף ה]:

יד ח ד (מיי' וסמג שם) טוש"ע יו"ד סי' שמ סעיף ג:

טו [טוש"ע א"ח סי' כב סעיף ה ויו"ד סי' שמ סעיף ד]:

רב נסים גאון

פרק ג

דאמר מר מת תופש ד' אמות לקרית שמע. עיקרא בספרא סמכה בפרק משחה מלחמה (דף מב) כי אתא רב דימי אמר ר' יוחנן משום ר' אליעזר בן יעקב מת תופש ד' אמות לקרית שמע דכתיב (מלכי ח) לרוב לרש חרף עושהו:

מוסף רש"י

ואין מברכין עליו. ברכת המזון להוציאו ידי חובתו (מו"ק כג: מכמ"י).

ואין מזמנין עליו. וכל זה לפי שאין דעתו מיושבת עליו ונראה כנרכה לנבלה, ועוד דאם כא לברך כאילו שאכל לעבו והוי ליה לועג לרש (מ' הגר בסס רש"י).

ובשבת מיסב. כשהוא אוכל (מו"ק כג: מכמ"י).

נתחייב בכולן. מיחייב במצות עונג שבת דאין מצוות בשבת (שם).

מת תופס ארבע אמות לק"ש. שאסור לקרות בארבע אמותיו משום לועג לרש שזה קונה הם אינו יכול לקרות (מנחות מג:).

הוה קשדיא תכלתא. ציצותיו היו נגררות על גבי הקברות (כמ"י).

ומיהו עלה דלף בפ"ת ע"ל מתקנו בפשמ"ת פ"ת ע"ל רש"ל

ומאי שעמא ע"ל רש"ל

רבנו חננאל

תיר המוליך עצמות ממקום למקום הרי זה לא יתנם בדסקיא [פי', שני שקין מחוברין ומונחין על החמור אחד מצד זה ואחד מצד אחר. ובלשון ישמעאל אלכרג'].

[בגמ' ס' מיי' שרש לא' אמר רב יהודה אמר רב] מגלי יא

קכלת ע

[מ"ש מה:]

קכלת ע

שמואל ב כג

[ותקאמר אלא אסיפא ע"ל ע"ל והר"ל רש"ל]

[ותיין תוספות סמ"ים מ: ד"ה אלא ומוס' כ"ל מד ע"ל ד"ה סמכי ומוס' מה ע"ל: ד"ה אבל ומוס' ע"ג סה: ד"ה אבל]

ת"ר בן כתיב וכו' . טעמא דמתני' דפטור מק"ש הוא דמפרש וכיון שפטור מקבלת מלכות שמים כ"ש דפטור מן התפילין והא דתני להו משום דשייכן להדדי כדלעיל :דאם רצה להחמיר על עצמו . ולקרות ק"ש אין שומעין לו ואריך למתות בידו : למה. אין שומעין לו אם מפני כבודו של מת שמרבה עצמו תורה אור

שאינו חשוב בעיניו להתבטל עליו דנרייס א"ר בון כתיב *למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים *כל ימי חייך ימים שאת עוסק בהן בחיים ולא ימים שאת עוסק בהן במתים. תני *אם רצה להחמיר על עצמו אין שומעין לו למה מפני כבודו של מת או משום שאין לו מי שישא משואו מה נפיק מביניהן היה לו מי שישא משואו ואין תימר מפני כבודו של מת אסור ואם תאמר מפני שאין לו מי שישא משואו הרי יש לו מי שישא משואו והתני פטור מנטילת לולב תיפתר בחול והתני פטור מתקיעת שופר אית לך מימר בחול לא ביום טוב א"ר חנינא מכיון שהוא זקוק לו להביא לו ארון ותכריכין כיי דתנינן *תמן מחשיכין על התחום לפקח על עיסקי הכלה ועל עיסקי המת להביא

דתיפתר בחול המועד לאיירי דעושין כל צרכי המת והלכך פטור מנטילת לולב ולעולם טעמא מפני שטרוד הוא וכשאין לו אחר להתעסק בו מיירי : והתני פטור מתקיעת שופר וכי אית לך למימר בחול. בחמיה לא ב"ש על כרחך הוא וא"כ תפשוט דמפני כבודו הוא : א"ר חנינא. לעולם לא תפשוט דלכתי

ליכא למימר דמפני שאין לו ליטא משאו וכשאין לו אחר מייתי וטעמא דפטור הוא דמכיון שהוא זקוק לו להביא לו ארון ותכריכין שהרי אין לו אחר להתעסק בו ולא מיבעיא לן אם מותר להחמיר על עצמו ולקרות ק"ש : קלבינטרין

לו ארון ותכריכין חלילים ומקוננות כמי שהוא נושא משאו. *מאיתתי כופין את המיטות משיצא המת מפתח החצר דברי רבי אליעזר ור' יהושע אומר ג משיסתם הגולל וכשמת ר"ג כיון שיצא מפתח החצר א"ר אליעזר לתלמידיו כפו את המיטות וכשנסתם הגולל א"ר יהושע כפו את המיטות אמרו לו כבר *כפיתם על פי הזקן ד בערב שבת הוא זוקף את מיטתו ובמוצאי שבת הוא כופן. תני דרגש נזקפת ואינה נכפית ר' שמעון בן אלעזר אומר ה שומט קלבינטרין

פירוש מבעל ספר חרדים

תעפ"י שתתלוקת ר' אליעזר ור' יהושע ב"ש : אמר ר' נון וכו' . לשון חתום במשמיעו סעור מקרית שמע בירושלמי מפרש טעמא א"ר נון כתיב למען תזכור וכו' ולא תיקבי למה לן הלי קרא תיובתא ליה מקרא דבשבתן כתיבי פרש לעוסק במצוה . ספר בר"י במסכת סוכה בפרק הישן ובעיי פרק כיצד מברכין מרי מתן כיוצא בזה וז"ל ובלבתן בדרך פרש לתחן ותפ"ג דבוה גמי מצוה לישנריכון לה מרי קרלאי דאי כתיב חד כיון דתחן לה בהדיא כתיב נקרא כוה אמיאל לא ספר הכתוב אלא כמוהו ומשום מלאכת מלוה כדיים לו מסלך אבל מתן שבוה יוצב ובעל ואינו עוסק אלא מרוב במצוה בעיילה לא ספר בכתוב אלבן מקרא ומיכא לשמעינן דעסוק מקריאת שמע דמרוב במצוה בעיילה מכ"ל . ואינעריכו מרי קרלאי לדיבדא דתמן ופירדא דתמן מוקל לפניו דהייתי אמיאל פרש לתחן מוקל : כל ימי חייך . חייך ימיכם דמני לבכתוב כל ימיך ומשמע שיהי ימיך ימים כל לרבות לילות בדדרשינן בסוף ס"ק : תני אם רצה וכו' לא מפני כבודו וכו' . לשון הרמבי"ם מכבוד לא אמרה ליה אמרה לון שומעין לו מפני כבודו של מת לו מפני שאין לו מי שישא משאו ונשקלא מינה סיכה שיש לו מי שישא משאו דאם תאמר מפני כבודו של מת אמור לו מי שישא משאו ומאמר מפני שאין לו מי שישא משאו . וכתב רלב"ם כיון דלא איפשיטא על זה מומכין שמתפללין ומוכלין לבית הכנסת כמקום שיש קרובים שיתפללו בו פ"ל : ומתני פטור מנטילת לולב . וקפ"ד דבוה מוב ראשון מי חייבי שיתפללו בו אם לא מצוה מצוה לולב לו מי שישא משאו אבל בי"ש אבל בי"ש לא להתעסק בו אמי שישא משאו . ובאב לולב אחיני ר"ש : אמר רבי יוסי בר חנינא מפני שבת דאם תקנו לקנות תכיות בשבת דאם תקנו לקנות בירושלמי גופיה בר"ח בחול לבת בשבת מיסב ובחול כל מוכן אלא מייתי לאיש בשבי להתעסק על המתחום בי"ש ר"ן בשבת ס לכן בי"ש דאמרי לקנות פ"ש ממתין וגם כוה יכול להתעסק עמהן לא בהתחום ובשאר אלא מצוה קרינן ביה וכל דין תכיות מוכן בו אבל בשבת כיון שאין קוברין אותו בשבת אף על פי שמותר להתעסק בו אין נוכן בו תכיות . וי"ל דבין בשבת בין בי"ש אין נוכן בו תכיות אלא ממוך לאבל ביכול להתעסק ואלא דפטור מתקיעת שופר אחיני אלא ביש לו שופר בלבד ובזמן לו בערב ובן אמרו בר כמ"ש אבל בין מתים בי"ש ונוסר שאבקו לפניו שופר לאיתא ידי חובה עכ"ל : מאתמי כופין לו אם המתה וכו' . במסכת מועד קטן פרק אלו מגלחין מייתי לה בבבלי ובהב הרא"ש וקיי"ל כר' יוסי דאין תכיות אלא מישהתם בגולל : תני דרגש . לקמן מפרש מאי פיה ולא ביתה בשאר מקום ואתם מפרש הרא"ש על מה שמבו תשבנו ונראה שאין נוכנין בבתים בשבת :

קלבינטרין

נריך להתעסק לו בשאין דעתו להתעסק דאם כן הוי משמע הא בשדעתו להתעסק לא יעבוד אם בשבת אמן ומאי שיבדא לאיבא בשבת מחייב לעבוד לבתן לבשבת אמן לבשבת אמן ולא בכבר דבר אתמרינן דבשבת ומייתו לה דבבת לעבוד וכו' ואיבא ספא וכו' ואמר ל' הוי אומר דאשבר לישנו דדאלי אם שבת אמן ולא שייך לעשות אמשבת כבודו ע"כ ולאינו מבכר ומ' מעשה הוא דלא שייך לאלן לבאלי מעשה ומאי ומיכו דקאמרי ומיכו דקאמרי ומיכו אם אי מעשה וכו' כלומר למאי דקאמר דאינו מוכב אמן וא"כ אין כאן משום מכבדת ופ"כ דמעשה הוי מבשבת ולא קאי אי תיובתא דר' נחמן וכדאמרן . וכן מבשבת מדבריהם בפ' ואלו מגלחין דף כ"ג ע"ב ד"ה ואין מבכרין עליו וכו' דלאחר שבתנו בבבת הרא"ש ד"ה כדיבא דשבת אמן בבבת דשבת ובמיתו בר"ש ופ"ש ומיכו לקושבת דמיילת אין לפרש בבת דלקמן דאין מוכב אמן ומיכו דבשבת בידו דבת אמן ומיכו אם אי מעשה וכו' כלומר אין מוכן אחריו אמן ואם דבר בבת בידו לבבר אמרי לא יעבוד אמן אחריו ואם מעשה דבר"ש דמדייק מבא דלקמן דאינו בבאי לבתחיל מבא דלקמן דאינו בבאי לבתחיל דיוקא דבתום' דמדייק בבבא דשבת מרבשא לפיסא תיכן הרא"ש דלקמן לקמן אם בדבריו ליה לבבבבבא דאינו בבבא דלאינו בבבא דלאינו בבבא דל

בנגדו ח) *ומחללים אותו בכסף על כסף נחשת נחשת בכסף על נחשת ונחשת על הפירות *ובלבד שיחזור ויפדה את הפירות דברי ר״מ וחכמים *אומרים יעלו הפירות ויאכלו בירושלים: ג. ט) *הלוקח לורע ולבהמה קמח לעורות שמן לגר שמן לסיך בו את הכלים פטור מן הדמאי *מכזיב ולהלן פטור מן הדמאי *חלת ע״ה והדמוע והלקוח בכסף מעשר שני ושירי המנחות פטורין מן הדמאי שנו ערב ב״ש מחייבין וב״ה פוטרין: ד. י) *הדמאי מערבין בו ומשתתפין בו *ומברכין עליו ומזמנין עליו

אוכל פירותיו בטהרה וכלה עושה לרבו כמשותיו וגלח ואמר כר לע״ה גלח בדמאי וכמלאכי בירושלמי אלין מוסרים ודאי אלין לע״ה: ומחללים אותו בכסף לע״ה ולכל מי שאין מוסרין

עין משפט נר מצוה

ל מיי' פ"ה מהל' כלים ה"ל יא
ב מיי' פ"ד מהל' אבל הל"ג עטין ב מ"ר"ם טוש"ע יו"ד סי' כמ"ל פ"ל תו"ת סי' קנט ס"ב יב
ג מיי' פ"ג מס' ס"ו טוש"ע יו"ד סי' שמ"ל ס"ג

קלבינטרין. לטוטות שלה: עולין ויורדין בה. שיכולין להוליאן ולחזור להכניסן: על גופה. אם החבלים מסורגין למעלה על העלים כדרך שמסרגין את המטות; והא תניגן. בפ' ע"ז דכלים המטה והעריסה מאימתי מקבלין טומאה משישופם בעור הדג להוציא לאי זה דבר וקודם לכן לא חזו למלאכתן שמסרגין את הבשר ואם מסרג את המטה על גופה לאיזה דבר הוא שפה והלא רחויה היא קודם לכן: קיסרייתא. של עיר קיסרי שיש להם נקביס ומכניסין החבלים בתוך הנקביס ומסרגין אותה והלכך עד שלא שפה בעור הדג מלמעלה לא חזיא למלאכתה: לתרן. משמע דבר שהוא כמוך לתרן והיא מטה כפויה שפניה סמוכות לתרן: איקונין תחת טובה. על שם כי בגלל תלהים עשה את האדם: ואית דמפקין לישנא דכפה כפה הסרסור. כלומר לא לשון כפיפה הוא כדמשמע מלישנא קמא כשם שגרמו להאיקונין לכופפה כך יכופפו את ממתם אלא לישנא דכפיה הוא כמו שאומרים כפה אותם הסרסור בדבריה עד שגמרו אף כאן לשון כפיה הוא כשם שכפו והכריחו להאיקונין לילך מן העולם כך יוכרחו להטוה ממתם ולהפכה ואין בין אלו הלשונות אלא משמעות לישנא בעלמא: ונזכר שהוא אבל. כלומר

תורה אור

קלבינטרין שלה ודין ר' יוסה בשם ריב"ל הלכ' כר"ש בן אלעזר ר' יעקב בר אחא בשם ר' יוסי מיטה שניקליטיה עולין ויורדין בה שומטן ודין אי זו היא מיטה ואי זה הוא דרגש א"ר ירמיה כל שמסרגין על גופה זו היא מיטה וכל שאין מסרגין על גופה זהו דרגש והא תנינן *המיטה הערסה משישופם בעור הדג אם מסרג הוא על גופה לאי זה דבר הוא שפה א"ר אלעזר תיפתר באילין ערסתא קיסרייתא דאית להן נקבין. מניין לכפיית המיטה ר' קריספא בשם רבי יוחנן יושבו אתו לארץ על הארץ אין כתב כאן אלא וישבו אתו לארץ דבר שהוא סמוך לארץ מיכן שהיו ישנין על גבי מיטות כפופות בר קפרא אמר איקונין אחת טובה היה לי בתוך ביתך וגרמתני לכופפה אף את כפה מיטתך ואית דמפקין לישנא ויכפה כפה הסרסור ר' יונה ור' יוסי תרויהון בשם ר' שמעון בן לקיש חד אמר מפני מה הוא ישן במיטה כפויה שיהא נוער בלילה ונזכר שהוא אבל וחרנה אמר מתוך שהוא ישן על מיטה כפויה הוא נוער בלילה ונזכר שהוא אבל. *אבל כל זמן שמתו מוטל לפניו אוכל אצל חבירו ואם אין לו חבר אוכל בבית אחר ואם אין לו בית אחר עושה מחיצה ואוכל ואם אינו יכול לעשות מחיצה הופך את פניו לכותל ואוכל ולא מיסב ולא אוכל כל צורכו ולא שותה כל צורכו ולא אוכל בשר ולא שותה יין ואין מזמנין עליו ואם בירך אין עונין אחריו אמן ואחרים שבירכו אין עונה אחריהם אמן אמר רשב"ג הואיל והתרתי לו את כל אלו חייביהו בשאר כל המצות של תורה אם חיי שעה התרתי לו כ"ש חיי עולם ר' יודה בן פזי בשם רבי יהושע בן לוי הלכה כרשב"ג ג"נמסר לרבים אוכל בשר ושותה יין נמסר לכתפים כמי שנמסר לרבים. כך דמך ר' יסא קביל רבי חייא בר ווא אביליו ואיילכון בשר ואשקיון חמר. כך דמך רבי חייא בר אבא קביל רבי שמואל בר רב יצחק אביליו ואיילכון בשר ואשקיון חמר. כך דמך רבי שמואל בר רב יצחק קביל רבי זעירא אביליו ואיילכון טלופחין מימר כמה דהוא מנהגא. רבי זעירא מידמך פקיד ומר לא תקבלון עלי יומא דין אבילא ולמחר מזרחייא

מראה הפנים

על שם שכפו והכריחו להוציאו מן העולם ס"ל כמ"ד מביאה כמה מסכתא כתלר לומר שנראה לשון כל שמוציאין אותו ומיד מוכר כפיס המעה המשל לזה:

שידא עשור בגילה וכו'. נראה דאף לכתורה משמע דלא אליבי לדיאה מידי מ"מ יש לומר דס"מ לדיאה ביישיה וזה אם כדשבר יצא אם לא יצן על מטה כפויה דלמ"ד מחוך שהוא יצן על מטה כפויה וכו' א"כ זהו עיקר הוצרת הכתוב בכשיה המטה כדי שמחוך זה יבא לידי זכרון האבלות ולא יבא לכלל שמחה הנעשה לפ"ו אף כדשבר לא יצא אם לא יצן ע"ג מטה הכפויה ואע"פ שיש לו אחר מטות כפויות וזהו דעת הרמב"ם ז"ל בפ"ה מהל' אבל הל"ו ז"ל שכתב שם סדר כל מעוניו והוא שיש יצן על גבי מטות האחרים וכו' לו ע"ג קרקע לא יצא ז"ל ע"ל אלא יצן ע"ג המטה הכפויה ומפני שהתיבה הוא שמחוך כך יבא לביות ניעור ונזכרון שהבל אבל למ"ד שאם ניעור ולא שהתיבה הוא כדי שיבא לידי כך א"כ אם קיים מנוח כפיס בשאר המטות והוא לא יצן עליהם אלא על מטה המיוחדת שא"ל לכופה כמו דרגש לו מטה של אחרים וכיוצא בזה לו ע"ג קרקע ככר יצא ידי חובתו ואינו מעכב כלום וזהו דעת הרא"ש. ז"ל כמ' אלו מגלתן והכיולו אכ"מ שם והלו דנקע כאלו ע"ד מפני מה יצן על מעה כפויה ביינו דלכתחילה צריך הוא שיצן על גבה ומיהו בדיעבד יוצא שהרי אם מיעור עכ"ש זוכר הוא האבלות מחוך שהוא רואה שבאחרי מזה:

אמר רבי"ג הואיל והתרתי וכו'. בבבלי ריש פרקין קאמר ר' יוחנן תשמיש המטה אינה בגיינה וה"ה דהלמוד תורה אינה בגיינה כגון חיי עולם לכ"ש. ומסקנא דסוסקים דאין כל' בבבלי שמעון בן גמליאל דבר שבגעגע נוהג בשבת וכן ת"ח מקיים דבר שבגעגע: עשרה

יצרך הרע מתחיל עד עפר לתרן: מד אמר כדי שיהא נוער בגילה וכו'. כלומר מפני שהאדם נוער בגילה וכו'. כלומר מה זה השיטיו לו מתחת אבל: ומרגע אמר מחוך וכו'. לא כי אלא כשהוא על מטתו כמוהה אינו ניעור בגילה ואתה בשנו ומה בעצר מעיר אותו משנתו ונזכר אבלו: ואם אין לו חבר. שגרוי בין הגויים כן פי' ס"ל מרדכי במסכת מועד קטן: ואינו מיסב. פי' ר"ל ומנהגו בכל מקום: ואינו מכרך. ואינו מיסב כדרך המסובין בחבורות על גידו בשמחלות ובמעמד. ואינו מכרך. אינו צריך לברך ברכת המזון ואין מזמן אין צריך לברך בה"מ ואין מברכין עליו אין צריך שיברכו לו אחרים ברכת הלחם ואין מזמנין עליו אין מזמנים עם ג' לזימון אכ"ל. וזה לשון המרדכי אינו מברך וכו' בבולהו פירש"י אין צריך לברך בעצמו ברכת הלחם ולא לברך בידו. וי"ל דאשר דלמוד לומר אמר לעיל אם לא להמיר אין שומעין לו: אמר רבי"ג שולל וכו'. מפרש בבבלי תשמיש המטה אינה בגיינה. ופי' ר"ל יוצא לת"ק לעפ"י שמייב בכל המצות בזו שיש בבבלי שבגעגע נוהג ואסור בתשמיש המטה. ופסק הרשב"ג בירושלמי והביא ראיה מן הבבלי: נמסר לרבים וכו'. נמסר לכתפים וכו'. כמי שמי אחר בבבלי פרק אלו מגלתין בשמוליכין המת לעיר אחרת בשמחזירין האבלים פעמים מבחוץ אלא אבלות ופסקה אבלות כמו שנפתח הגולל ובמי לאכול בשר ולשתות יין אך כתב הרמב"ם יין מעט לברכות בשאר

ובור יוצא *. ואין מזמנין עליו, לחשבו במנין שלשה לזימון, וכולהו גווני דברכה קתני. והוא הדין להמוציא שאינו מברך. והכל בכלל הברכה, בין לפני המזון בין לאחר המזון.

גירסת ירושלמי [10]. ואם אינו יכול לעשות מחיצה הופך פניו כנגד הכותל ואוכל.

ואינו לא מסב ואוכל [11], ולא אוכל כל צרכו ולא שותה כל צרכו, ולא אוכל בשר ולא שותה יין, ואין מזמנין עליו, ואם בירך אין עונין אחריו אמן, ואחרים שברכו אין עונה אחריהם אמן *. פי' וזהו ואין מברכין עליו דקתני בדידן. במה דברים אמורים בחול, אבל בשבת מסב ואוכל ושותה כל צרכו, אוכל בשר ושותה יין, ומזמנין עליו, ואם בירך עונין אחריו אמן, ואחרים שברכו עונה אחריהן אמן. אמר ר' שמעון [12] הואיל והתרת לו את אלו [13], התרת לו כל שאר מצותיה של תורה [14]. אם חיי שעה התרת [15] לו חיי עולם לא כל שכן. ר' יהודה בן פזי בשם ר' יהושע בן לוי הלכה כרבן שמעון בן גמליאל. נמסר לרבים * אוכל בשר ושותה יין. נמסר לכתפים כמו שנמסר לרבים. פירוש נמסר לרבים ולכתפים, שהיו חבורות בעיר מזומנין על הקבורה, וכשהשלים האבל צרכי הוצאתו מוסרים אותו לאותן חבורות על מנת שיוציאוהו לבית הקברות כשירצו. ומשעה שנמסר להם המת אינו מוטל על האבל אלא על אותן הכתפים. הילכך אוכל בבית אחר ואוכל בשר ושותה יין מעתה, אף על פי שהמת בבית. וכך דמך רבי יוסא קבל רבי חייא בר אבא [16] אבלויי *, ואכלון בשר ואשקתון חמרי, עד כאן בירושלמי. וכתב הרב הגדול ר' יצחק הצרפתי * הידוע בעל התוספות ז"ל, כשנפטרה אמי מ"כ [17] הודיעו לרבינו יעקב * אחיה ז"ל שהיה דר במקום קרוב משם, ואכל בשר ושתה יין קודם קבורתה. ואמר לנו הטעם, כי מאחר שיש לה בעל חייב בקבורתה אינו אסור בבשר ויין כיון שאין קבורתה מוטלת עליו *, כדרך הירושלמי. ואיני יודע * אם היה רבינו מיקל בכך אם היה עמנו בעיר ממש. ונשאל הרב ז"ל * על אדם גדול שבדורו שתפסו שלטון ומת בתפיסה ולא נתנו לקבורה והיה מעכבו בתפיסה כדי לגבות עליו ממון הרבה יותר ממה שהיד משגת. ואפילו היה ספק בידם לעשות אסור לפדותו באותו ממון מפני

10 ירוש' ברכות ג, א. 11 ואינו לא מסב ואוכל, שם: ואוכל ולא מיסב. 12 רבי שמעון, שם: רשב"ג.
13 והתרת לו את אלו, שם: והתרתי לו את כל אלו. 14 התרת לו כל שאר מצותיה של תורה, שם: חייביהו בשאר כל המצות של תורה. 15 התרת, שם: התרתי. 16 אבא, שם: ווא. 17 ראשי

אשכחן מברך לאחרים בלא זימון, איצטריך סלקא דעתך אמינא כיון דהוא אינו מברך יהא כבור וכו' (לשון הרא"ה בביאור שיטת מורו, שהוא הרמב"ן). ובור יוצא. ברכות מה, ב. — קמשמע לן דליתא בכלל דין ברכה (שם). אין עונה אחריהם אמן. דאע"ג דעונין אמן אחר ברכות שאין אדם יוצא בהן, הני מילי אינש דעלמא דאיתא בכלל ברכה מה שאין כן בזה (שם). נמסר לרבים. יבואר להלן. אבלויי. קבל עליו ר' חייא בר ווא אבילותו מפני שהיה רבו ואפילו כן אכל בשר ושתה יין ולא נהג דין אנינות (פני משה). ר' יצחק הצרפתי. הוא ר"י הזקן. אמו היתה בתו של ר' מאיר, נכדתו של רש"י ואחותם של הרשב"ם, הריב"ם ורבינו תם. — ושפיר קרא ליה רבינו לר"י „בעל התוספות" בה' הידיעה. לרבינו יעקב. הוא רבינו תם. מוטלת עליו. והטור (יו"ד שמא), מעיר: „וכתב א"א הרא"ש ז"ל וסברא חלושה וקלושה היא זו, דאם כן אחי המת יאכלו בשר וישתו יין כיון שבניו שיורשין אותו חייבין בקבורתו, אלא ודאי לא פלוג רבנן, אלא כל המתאבלין ומתאוננין קרוין מוטל עליו לקברו ואפילו אינו בעיר דלא בעינן מוטל לפניו". ובש"ע (שמא, א) משמע שנפסק כדעת הרא"ש, ועיין ש"ך ס"ק ה שהב"ח פסק כרבינו תם. ובערוך השלחן (שמא, יב) כתב שנראה לו כוונת ר"ת אינו אלא כשזה שאינו מוטל עליו לקברו הוא בעיר אחרת, דאז גם כבוד המת לא שייך בזה, אבל כשכולם בעיר חל על כולם הכבוד והאיסור, ור"ת כוונתו להיפך, דעל מי שמוטל לקברו אפילו כשהוא בעיר אחרת אסור. ואיני יודע. הוא לשון הרב ר' יצחק. הרב ז"ל.

תיקון העולם [18]. והשיב ז"ל יש לומר דלא קרינא בהו מי שמתו מוטל לפניו לאסרם בבשר ויין, הואיל ואינו מוטל על הקרובים לקברו עד יערה עליהם * רוח ממרום [19]. ואעפ"כ אין אני מדמה דינו לנתיאשו מקבורתו לענין שיחול עליהם אבילות מעתה, כיון שלא נתיאשו לגמרי כהרוגי ביתר [20], כי שם נראה לי שמשעה שנתיאשו מלקברם חלה עליהם אבילות. וכן בדביההו דר' אליעזר ברבי שמעון [21]. כיון שלא היה עומד לקבורה חלה עלי' אבלו תמיד *. אבל כאן אף על פי שאין יכולין לעסוק בקבורתו לפי שאינו ברשותן ואין יכולין להצילו מיד הארמיים שהוא ברשותן, אין מתיאשין לגמרי כהרוגי ביתר, ועל כן לא תחול עליהם אבילות עדיין. ואף על פי שאין אבילות חלה עלייהו לפי שלא נתיאשו, לא קרינא בהו מי שמתו מוטל לפניו כיון שאינו ברשותן ואין יכולין לעסוק בצרכי קבורתו. ועוד שאין יודעים אם יבא לידם לקברו ומתי יבא לידם, ואפילו מי שאוסר מתשמיש המטה * למי שמתו מוטל לפניו בשבת, יש לומר שנתירנו בכאן אפילו בחול. כי שם מוטל עליו לקברו אחר השבת מיד בודאי. מה שאין כן כאן. ועוד שגם בשבת עצמו מוטל עליו לשומרו, ולדבר ולפקח בעסקי קבורתו, כדמשמע בירושלמי בפרק מי שמתו [22] דקאמר מטעם שזקוק לו אפילו בשבת להביא לו ארון ותכריכין, כדתנן מחשיכין על התחום וכו' *. מטעם זה יש לפטרו מתקיעת שופר בי"ט כאלו הוא נושא משאו, כלומר כאלו מוטל עתה עליהם עסק קבורתו. אבל מ"מ כאן שאין מוטל עתה עליהם לעשות לו כלום, שכבר יגעו בין הם בין אחרים ולא הועילו, מתוך כך נמנעין מלעסוק בו שאין יודעין מה לעשות יותר, ומקוים לישועתו של מקום. והירושלמי שהזכרנו חולק על הגמרא שלנו בזה שמחייבו * בשבת וגם בי"ט בכל המצות, וכל שכן מי שהוא בבית האסורים ואי אפשר לו לעסוק בו כלל. כמדומה דבר פשוט דלא קרינא ביה מי שמתו מוטל לפניו ליאסר בבשר ויין ולהפטר מן התפלה ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה. לפי שאי אפשר כלל לעסוק בו, שהרי אפילו מי שנמסר לרבים לקברו אמרינן בירושלמי [23] נמסר לרבים אוכל בשר ושותה יין, נמסר לכתפים כמו שנמסר לרבים. ומשמע אע"פ שלא יצא מפתח ביתו עדיין, דאי בשיצא מפתח ביתו וחלה עליו אבילות לא היה לו להזכיר אכילת בשר ושתית יין. אלא לומר שחייב בכפיית המטה וחלה עליו אבילות. ופשיטא דאבל מותר בבשר ויין, ועיקר תנחומי אבלים ביין כדכתיב תנו שכר לאובד ויין למרי נפש [24]. ועוד מה היה לנו להזכיר מסירה לרבים או לכתפים, כי אם יצא

תיבות: מנוחתה כבוד. 18 גיטין מה, א. 19 ע"פ ישעיה לב, טו. 20 ברכות מח, ב.
21 בבא מציעא פד, ב. 22 ירושלמי ברכות ג, א. 23 בירושלמי מובא לעיל. 24 משלי לא, ו.

הר"י הזקן. עד יערה עליהם. שיערה ממרום רוח המושל לתתו בקבורה בדמים מועטים (לשון הרא"ש ברכות ג, ג, ומועד קטן ג, גה). אבלו תמיד. הג"מ הגיה שצ"ל: אבלו מיד. — אולם נראה שיש להעתיק רק התי"ו מתיבת תמיד, ולהסמיכה לתיבת: אבלו, וכן צ"ל: אבלות מיד. ובברא"ש מו"ק: וכן בדביתהו דר"א בר"ש כיון שלא היה עומד לקבור חלה עליה אבילות. שאוסר מתשמיש המטה. הוא ח"ק דרשב"ג מובא לעיל. מחשיכין על התחום. לפקח על עיסקי הכלה ועל עיסקי המת להביא לו ארון ותכריכין חלילים ומקוננות. שמחייבו. דבירושלמי משמע דאפילו בשבת כיון דמחשיכין על התחום להביא לו ארון ותכריכין דחל עליו אנינות, ובגמרא שלנו אמרינן דבשבת חייב בכל מצות האמורות בתורה, והוא הדין ביום טוב. — ועיין בברא"ש (מו"ק ג, גד) שמסיים: „ויש אומרים דגמרא דידן איירי בשחרית והתם איירי לעת ערב דשייך אז למימר דמחשיכין על התחום, ולא בשחרית. ולי נראה דלא קשיא, דודאי בחול שיכול לעשות צרכי המת אע"פ שאינו עסוק עליו יש עליו דין אנינות מפני כבודו של מת... אבל בשבת ויו"ט שאין יכול לעסוק לצורך המת אלא להחשיך בעלמא, דוקא בשעה שהוא מחשיך פטור אבל כל היום חייב, והא דקתני פטור מתקיעת שופר הייגו בשעה שהוא מחשיך,

כלל קנג דין האבל משעת מיתה עד הקבורה ואיזה זמן נקרא אונן (סי׳ שמ״ח):

א מי שמת לו מת שהוא חייב להתאבל עליו לא ינהוג בפניו קלות ראש כדי שלא יאמרו על המת שהיה אדם קל ולכך אין זה טרוד בקבורתו ובאבלו ואינו חושש במיתתו, חה גנאי גדול למת וככלל לועג לרש הוא אלא יתראה לכל שהוא טרוד ונבהל על מיתתו וקבורתו. לפיכך לא יאכל האבל בבית שהמת בו אלא בבית אחר ואם אין לו בית אחר אוכל בבית חבירו, ואם שרוי בין ישמעאלים עושה מחיצה של סדין גבוה י׳ טפחים ובלבד שיהיה בענין שיכול לקום ברוח מצויה דהיינו שחוקע שולי הסדין בארץ. אין לו דבר לעשות מחיצה מחזיר פניו ואוכל ודוקא האבלים אבל אדם אחר שאינו אבל מותר לאכול בחדר שיש בו המת (ט״ז פ״ק מ״ו וגרלאה לי דלמינו דומה לעשה מצוה בפני המת כגון לגמור לו תפילין וציצית כדלקמן דהתם מיכף לועג לרש שפינו יכול לקיים המצוה אבל הכא הוא רק שמרלאה שקל המת בעיניו ולכן אמר מותר). ואינו מיסב ואוכל בדרך קביעות ואינו אוכל כשר ואינו שותה יין ואינו מברך לא המוציא ולא ברכת המזון ואפילו אם אחרים אוכלים ומברכים לא יענה אחריהם אמן ואינו מצטרף לזימון ופטור מכל המצות שבתורה מפני כבודו של מת ויש ביד חכמים לבטל אפילו מצות עשה דאורייתא בשב ואל תעשה. ופשוט שאם אכל ונקבר המת ועדיין לא נתעכל המזון שבמעיו דצריך לברך ברכת המזון כדלקמן לענין תפלה (עפ״מ פק״ה) (ולכן עיין דיש לומר דלא דמי לתפלה דזמנה עד חצות מה שאין כן הכא דכיון דכשעת אכילה היה פטור אם כן לגולם פטור אם אפשר דהכא נמי זמן ברכת המזון עד שעת עיכול המזון ודמי ממש לתפלה). ולטעם זה אפילו רצה להחמיר על עצמו ולברך ולהתפלל אינו רשאי וגם אפילו אם יש לו מי שיעסוק בשבילו בקבורה כגון שמתה אחותו ויש לה בעל הקבורה חל על הבעל אפ״ה פטור. אבל יש אומרים הטעם מפני שהמת מוטל עליו לקברו ולכן פטרוהו דהעוסק במצוה פטור מן המצוה ולפי זה אם אין מוטל עליו לקברו חייב. ואנן קיימא לן כטעם הראשון ומכל מקום אם אין מוטל עליו לקברו או שהעמיד איש אחר במקומו להתעסק בצרכי קבורה ורוצה לסמוך על טעם ב׳ מותר להתפלל ולברך (ועיין בפ״מ סימן ע״ח) (וגרלאה לי דלפילו הכי אסור בבשר ויין משום כבוד המת עיין בגיגת אדם) ומכל מקום אם הוא אונן על אביו ויש מתעסקין ילך לבית הכנסת לומר קדיש שזהו כבוד המת (מס בפ״מ ע״ז פ״ק כ׳ ולכן עיין דני״ד סימן שע״ו כתב להיפך):

ב ואם הוא בעיר אחרת יש אומרים דאפילו הכי כל דין אנינות עליו ויש אומרים דקרובים שבעיר אחרת אין דין אנינות עליהם אם יש קרובים המתאבלים בעיר ששם המת אבל אם אין שם קרובים המתאבלים עליו חל עליהם אנינות (ב״ן פ״ק ה׳ ומשמע שכן דעתו כדעה זו):

ג מקום שנוהגים שכתפים מיוחדים להוציא המת ולאחר שנתעסקו הקרובים בצרכי קבורה ימסרוהו להם והם יקברוהו וכמו שיש בקהלות חברא קדישא מותרים הקרובים בבשר ויין. ונראה לי דהוא הדין ופשיטא שמותרים להתפלל ולברך ואפילו קודם שהוציאוהו מהבית ששוב אינו מוטל עליהם. ולפי זה לא יפה עושים האוננים שממתינים להתפלל עד אחר קבורה דתיכף כשנתפשרו עם החברא קדישא בעד מקום קבורה ונתנו להם כל הוצאות ותכריכין חייבין להתפלל. ואמנם לפעמים שעדיין אינן שוין באיזה מקום יקברוהו והוא כבודו של מת או כל זמן שמספידין אותו אזי פטור ותיכף אחר זה מותר להתפלל וחייב (כן נלע״ד). ומקום שנושאין המת מעיר לעיר אם מקום קרוב הוא הוי כאלו מוטל לפניו אבל אם הוא מקום רחוק כגון מהלך ב׳ ימים מותר עד שיבואו לעיר קבורתו

(פניף ג׳):

ד מי שמת בתפיסה ולא ניתן לקבורה לא חל על הקרובים אנינות שהרי אינו מוטל לפניו לקברו, וגם אבילות לא חל עליהם כיון דעל כל פנים לא נתיאשו מלקברו, ואפילו המושל מבקש ממון הרבה מכל מקום יש לומר שיתפייס בדמים מועטים כיון שהדבר תלוי בממון. אבל אם היתה הגזרה מחמת שנאה וכיוצא בו שאין עשוי לבטל הגזרה חל האבלות מיד דהוי כנתיאשו מלקברו. וכן אם קרובי המת בתפיסה אין אנינות חל עליהם כיון שאינם יכולים להתעסק בקבורתו וכן מי שנהרג בדרך או גרדתו חי׳ או שטפו נהר כל זמן שלא נתיאשו מלקוברו אין על הקרובים לא דין אנינות ולא דין אבילות ומונים לו ז׳ ול׳ מיום שנתיאשו מלקברו (פניף ד׳ ובפ״ן):

ה אם התחיל להתפלל ונודע לו שהוא אונן נראה לי דיכול לגמור תפלתו כדין בכל הדברים דקיימא לן אם התחילו אין מפסיקין ועוד דכיון דעוסק במצוה דפטור מן המצוה (והא דהוצרך לחת טעם דלוגן פטור מכל המצות משום כבודו של מת ולא אמריגן משום דעוסק במצוה, היינו דבעוסק במצוה קיימא לן דאם יכול לקיים שניהם חייב ומ״כ ה״ע למה לא יכנך המוציא וכיוצא בו דאם״א לפטרו מטעם עוסק במצות) ועוד נ״ל דיכול לגמור תפלתו כדרכו ואין צריך לקצר בכל ברכה (כדין עומד ומוכר שהוא בעל קרי דהתם התחיל בתיקון מה שאין כן כאן):

ו מי שמת לו מת בשבת וי״ט אוכל בשר ושותה יין אם ירצה דאין חיוב כל כך שיאכל בשר ויין בשבת אבל מחוייב להתפלל וכן חייב לברך כל הברכות וחייב בכל המצות ומותר לילך לבית הכנסת. ואם צריך להחשיך על התחום כדי לעסוק בצרכי המת, ונראה לי דהוא הדין במקום שצריך להושיב גבאים לאחר מנחה להשוות בעד מקום קבורה, חל עליו אנינות ליאסר בכולן משעה שמתחיל ללכת להחשיך. ובי״ט ראשון אם רוצה לקברו על ידי נכרי אסור בכלן וכל שכן בי״ט שני שהוא בעצמו יכול לקברו דדינו כחול וחל עליו כל דיני אנינות ואפילו אינו רוצה לקברו כיון דכחול שויא רבנן. ודוקא כשיכול לקברו אלא שהוא אינו רוצה אבל אם אי אפשר לקברו מחמת (איד עכו״ם או) איזה אונס לא חל עליו אנינות דדמי למי שהוא בתפיסה. ומכל מקום דוקא ביום אבל בלילה דהיינו מוצאי י״ט א׳ כיון שאין דרך לקברו בלילה מותר בכל דבר חוץ מללמוד תורה מפני שמשמח ומשום הכי אסור שיאמר הגדה של פסח שיש בו מדרשים אלא ישמע מאחר (ע״ז פ״ק ג׳ ובפ״מ סימן מקמ״ח נמ״ח פק״מ דלא כפ״ך נפק״ע) ומשמע דוקא בליל י״ט לא חל עליו אנינות כיון שאין קוברין בלילה אבל בחול חל עליו אנינות אפילו בלילה, וכן ביום אף על פי שיש קצת מניעה כגון שאין הגבאים מתקבצין מחמת איזה ענין אפילו הכי חל אנינות. ונראה לי דאם מת לו מת בי״ט בשחרית בשעת תפלה במקום שמנהג להושיב גבאים ולא יכול לקבצם עד אחר התפלה לא חל עליו אנינות וחייב להתפלל דהוי כמו אונס. ובמוצאי שבת יאכל בלא הבדלה ולא יתפלל ואם אינו יכול להתעסק בצרכי המת עד שתחשך או עד למחר יתפלל מבעוד יום של מוצאי שבת וגם יקרא קריאת שמע עם הברכות שהרי רוב העולם מתפללים בכל יום ערבית מבעוד יום (בפ״מ סימן ע״ח בטו״ר פק״ד), אבל המ״א סוף סימן ק״ג וכן כתב א״ר דלא יקרא קריאת שמע וברכות מבעוד יום ונראה לי דיקרא קריאת שמע בלא ברכות ולאחר שיקבר המת יבדיל עד סוף יום ג׳ בשבת כדאיתא בחיבורי חיי אדם הלכות שבת כלל ח׳:

ז מת לו מת קודם תפלת ערבית ולא התפלל ערבית וגם שחרית אסור להתפלל קודם קבורה כדלעיל, ולאחר הקבורה אם לא עבר זמנה דהיינו עד חצות היום יתפלל שחרית אבל תפלת ערבית לא יתפלל שכבר עבר זמנה. ולא דמי לשכח ולא התפלל ערבית שמתפלל שחרית שתים דהתם היה מחויב להתפלל אלא ששכח או שהיה אנוס אבל זה כיון שבלילה לא היה חייב להתפלל לכן פטור לעולם (וכ׳ בספר דגול מרבבה ח״ל נראה דוקא שמת כיום ולא מל עליו תפלת

ניתן לקבורה אלא אל אינות על הקרובים ע"ש והרי גם אם אף שאין יכולים לקברו הרי יכולים לעשות מכריכין ושאר ארכיו ואפ"ה אין אינות אל ה"נ בנדון דידן. ואמנם אעפ"כ אין הנידון דומה דאם לא ניתן רשות לקברו כלל ואף שעדיין לא נתייאשו מלהשתדל בזה מ"מ כולי האי ואולי אם יעלה בידם להשתדל לקברו ואינם מחויבים להפסיד על הספק להכין מכריכין ולחתוך נסרים ואם אח"כ לא יתן רשות יפסידו בקלקול החיתוך וכיוצא בזה וא"כ אין עליהם שום טרדא ואף שמוטל עליהם טרדות ההשתדלות מ"מ עבור זה אין לפטרם מן המצות או לאסור עליהם בשר ויין דאתו לעולם לא יאכלו בשר ויין ולא יעשו מצות ואימת יופסק הלא כל זמן שלא נתייאשו תמיד מוטל ההשתדלות ולכן לא הוטל עליהם אינות כלל. אבל בנדון שלפנינו שודאי יקברוהו למחר מחויבים המה גם היום להתעסק בכבודו בהכנת ארון ומכריכין ולשכור ספדנים אם בר הכי הוא ולהמליא אנשים שילווהו לפי כבודו. והנה כתב רבינו יונה בר"פ מי שמתו והביאו הב"י שם סימן שמ"א דטעמא דר"י דלא חל עליהם אינות משום דאינם טרודים בענין הקבורה לא מייסינן שיתעצלו בכבודו ובעסקו ואע"פ שלא נתייאשו מלהתפשר עם השלטון בכל יום אפ"ה אין זה נקרא טרדא ומייבים במצות עכ"ל. הרי שכתב שלא מייסינן שיתעצלו בכבודו ובעסקו שאני התם שאינם טרודים בקבורתו כלל אבל כאן טרודים בעסק קבורתו למחר והרי זה דומה ליום השבת אם הוא טרוד להתשיך על המתוס וחל אינות מאותו שעה. ומ"ש רבינו יונה אע"פ שלא נתייאשו מלהתפשר כו' אין זה נקרא טרדא ומייבים במצות אולי כוונתו למה שכתבתי דאין לדבר סוף.

ואמנם מ"ש רוש מעלתו שימקרו המת לכתפים. הנה דין זה פשוט בש"ע שם סעיף ג' ואף שאם לא נזכר בש"ע מן מיזבו במצות שלא כתב שם אלא שמותר בבשר ויין וכן התוס' במס' ברכות י"ח ע"א כתבו וכן משמע בירושלמי נמסר לרבים אוכל בשר ושותה יין נמסר לכתפים כנמסר לרבים כו' הרי שלא הזכירו אלא שאוכל בשר ושותה יין וכן בטור שם לא הזכיר אלא שמותרים הקרובים בבשר ויין. מיהו עיינתי בירושלמי שם שכתב אם מיי שעה התרת לו ק"ו לחיי עולם וא"כ הרי הדבר מפורש שפסק האינות מ"מ לדי חוכך בזה לפי שהב"י הביא בשם הגה"מ מספקא לן אם הוא הולך עם המת בעגלה או בספינה אי דמי לנמסר לכתפים או לא עכ"ל. וא"כ איכא למימר דנמסר לכתפים היינו במקום שמוליכין המת למקום רחוק ואין אונן הולך עמהם למקום הקברות אז משנמסר לכתפים אע"פ שעדיין המת עמו בבית פסק האינות שכבר אין לו שום עסק עמו אבל במקום שקרובים הולכים עמו בשעת קבורה לא מהני המסירה כיון שגם הוא הולך שם הרי מוטל עליו כמו עליהם ואמנם אם משימים המת לארון הסגור במסמרות כפי שאלתו השניה יש לערך דעת רש"י שמה שנותנין אותו בארון הרי הוא כמו סתימת הגולל ופסק האינות אף דלא קיי"ל כרש"י ואין אבילות מתחיל עד סתימת הגולל בקבר מ"מ יש לערפו להתיר מסירת הכתפים לענין שיפסוק האינות ויהיה חייב במצות ומותר בבשר ויין ונוהג דיני אבילות לחומרא אבל שבעת ימי אבילות לא יתחילו עד שיסתום הגולל בקבר. ולענין גוף שאלתו השניה כיון שעושים כן לכבוד המת שלא ימנעו להתעסק בטהרתו רשאים לעשות כן.

ולרוב טרדותי קצרתי. דברי הד"ש.

סימן ריב

אם אונן מותר בתבשיל מרוטב של בשר

תשובה מבן המחבר

טובייגא דחכימא. מרגניתא דלית ביה טימא. ה"ה כבוד אהובי ש"ב הרב הגדול החריף ובקי המופלג בתורה ויראה כבוד מו"ה מאיר גלוגא נ"י ממופלגי קהלתנו יע"א.

ע"ד הורתו להתיר לאונן לאכול רוטב של בשר. יפה דן ויפה הורה. ומה שמביא מעלתו בשם ספר ברכי יוסף שכתב שמהר"י אלפנדרי נסתפק בזה. הן ספר ברכי יוסף אין בידי אמנם יפה כתב מעלתו שאין מקום לספק זה ואין לדמותו כלל למה שהתיר המג"א בסימן תקנ"א ס"ק כ"ט לאסור מר"ח אב עד התענית בתבשיל של בשר, ותכרא בגדו דראיות המג"א הוא ממה שכתב הש"ך ביו"ד סימן רי"ז סעיף ט' דבגדרים אוגינן בתר מנהג המקום ולגנו לומר דאם במקום ההוא גם תבשיל של בשר הוא בכלל בשר דבגדרים הולכים אחר לשון בני אדם וא"כ שפיר כתב המג"א להתיר דגם מניעת אכילת בשר בימים האלה מר"ח עד התענית כיון דנהיגין בו הוי ליה דין נדר כמ"ש ביו"ד סימן רי"ד דכל דברים המותרים ונהגו בו איסור הוי כאילו קבלו עליהם בנדר ומשיב שם ג"כ מנהג איסור אכילת בשר מר"ח עד התענית והב"י שם מביא בשם הר"ן דהוי כאילו אוסרתו איסור תורה ע"ש וא"כ שפיר פסק המגן אברהם לאסור. ולדעתי לזה כיון המג"א שם במה שסיים ועוד דהב"י וד"מ כתבו לאסור ומעלתו חמה ע"ז שיגע ולא מצא דבר מזה בב"י ובד"מ. ולי נראה שכיון למה שכתב הב"י ביו"ד ס"ק רי"ד דמביא בשם התוס' בנדרים דף נ"ב דהואיל והוא בגמרא איבעיא דלא איפשטא אי אמר שאני טועם או שאני אוכל ולא אמר אלו אי אסור ביוצא מהם והוי ספק ואזלינן לחומרא בשל תורה וכתב הב"י שם ועוד נשמע שאם אדם אוסר שלא לאכול בשר עד

ז אין משהין לה המת וכו'. פ' אלו מגלחין על כל המתים כולם מדחה מעתו הרי זה מנוכה. פרק אלו מגלחין (דף כ"נ:) וכ"פ מי שמתו. וח"ם מון מפסיקים המסה. שם אלונתא דחגאי ופסק כתב"ק וכן פסקו הרי"ף והרא"ש: נקבר המת הרי זה מוהר לאכול בשר ולשתות יין מעט. כפ"ק דכתובות (דף מ':): ז אין משהין לה המת ומ' עד אלא לכבוד אביו. בפרק אלו מגלחין (דף כ"ב:). וח"ש וכל המלין לה מתו וכו'. משנה בפרק גמר הדין (דף מ"ו): דיני ממונות כתב רבינו בהלכות מעשר שני פרק אלעזר:

ט האבל ביום ראשון בלבד אסור להניח תפילין. כפ' אלו מגלחין (דף כ"ב) אלונתא דר"מ ור' יהושע וידום דהלכה כרבי יהושע. וח"ם ולאכול משלו בסוף מ"ק (דף כ"ו:) וכתב הרא"ש פירוש יום ראשון שעודם לאשונה וכ"כ הגהות בשם ס"ג והתוס' כתבו דכל יום ראשון אסור לאכול משלו אפילו אכל ב' פעמים ביום אחד: וט"ש וחייב לישב על מטה כפויה. כפ' אלו מגלחין (דף כ"ח) אמרינן דאבל הייב בכפיית המטה ואינו היה ישן ע"ג כסא ע"ג קרקע לא יצא י"ח א"ל יוחנן אלא קיים כפיית המטה ומשמע לרבינו דבריית בשבפה ממנו וכא ליתן ע"ג קרקע היא ומ"ל יוחנן אלא קיים כפיית המטה כיון שאינו שוכב עליה ומ"מ היני יודע מנין לו לאלף בין יום לאשון לשאר ימים. והרא"ש כתב על מ"ש רבינו וחייב לישב על מטה כפויה לא ראיתי שורש לזה. וכבר כתב זו מעם רבינו: ומנין שהוא אסור וכו' עד סוף הפרק. בפרק אלו מגלחין (דף מ"ו): אלו

מצות האמורות בתורה. בשבת [ה] מיסב ואוכל בשר ושותה יין. ומברך. ומזמן. ומברכין עליו ומזמנין עליו. וחייב בכל מצות האמורות בתורה חוץ מתשמיש המטה. [ו] נקבר המת הרי זה מותר לאכול [ז] בשר ולשתות יין מעט כדי לשרות אכילה שבמיעיו אבל לא לרוות: ז "אין משהין את המת אלא מדחין מטתו מיד. וכל המדחה מטתו הרי זה משובח. ועל אביו ועל אמו הרי זה מנונה: ח היה ערב שבת או ערב יום טוב או שהיו נשמים מזלפין על המטה מותר. שלא מיהר אלא לכבוד אביו ואמו. וכל המלין את מתו עובר בלא תעשה אלא אם כן הלינו לכבודו ולהשלים צרכיו: ט [מ] האבל ביום ראשון בלבד אסור להניח תפילין [פ] ולאכול משלו. *וחייב לישב על מטה כפויה. ובשאר ימי האבל מותר לו לאכול משלו ולישב על גבי מפץ או קרקע. ומניח תפילין. ומנין שהוא אסור ביום ראשון להניח תפילין. שהרי נאמר ליחזקאל פארך חבוש עליך מכלל שכל העם אסורין. ונאמר לו ולחם אנשים לא תאכל מכלל שכל העם אוכלין משל אחרים ביום ראשון ואסורין לאבול משל עצמן: אלו

השגת הראב"ד

*וחייב לישב על מטה כפויה. מ"מ לא ראיתי שורש לזה:

א טוי"ד פי' שנו סמ"ג עשין דרבנן ג: ב טור שם פי' שמת פמ"ג שם:

לחם משנה

ו כדי לשרות אכילה שבמעיו וכו'. בכתובות (דף ח') אמרו בברייתא החזירו הדבר לינוקו ופירש"י ז"ל לעשרה כוסות והסור כתב בשיטת שע"ה בשם הרמב"ן ז"ל לינוקו שלא יאמו אלא בתוך הסעודה דיין שלאחר הסעודה משכר ע"כ ובפלרק י"ג כתב רבינו עשרה כוסות ומשם נראה שהוא כפירוש רש"י ז"ל וכ"כ שם הרב כ"מ אבל קשה דכאן נראה דהוא כפירוש הרמב"ן ז"ל כדי לשרות אכילה שבמעיו והיינו בתוך הסעודה ואולי רבינו ספוקי מספקא ליה כפירוש הברייתא ולכך כתב דלכתחלה יעשה כפירוש רש"י ז"ל דלא יאמו אלא לרוות אבל בדיעבד אם אמר עשרה כוסות לית לן בה דאולי פירוש הברייתא בהרמב"ן ז"ל דיוצאה הוי עשרה כוסות אבל יותר מעשרה לכולי עלמא לא ולכך כתב כאן בלשון מותר לכתחלה ואם כתב בלשון שלילה דהיינו אין שותין בנים אבל יהר על עשרה כלומר בדיעבד מהני. ועדיין ל"ע: וכל המלין את מתו עובר בלא תעשה וכו'. בפרק גמר דין (דף מ"ו) אמר ר' יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי מנין למלין את מתו שעובר עליו בלא תעשה ת"ל כי קבור תקברנו וכתב"י ז"ל מרבינו דרים כל המתים. וקשה כיון דכל המתים הוו בלא תעשה מרבינו דתקברנו ת"כ הוי גם כן בעשה דקבור הקברנו וכיון שכן נמצא דסמלין את מתו עובר בעשה ולא תעשה וכי תימא דתקבורה בכל עת שעשה אותה אפילו אמר הגיה הרי קיים העשה אפילו שאינו בו ביום זה אינו דביום ההוא כתיב וכ"כ רבינו בפרק ט"ו מהל' סנהדרין ומ"ע לקבור את כל הרוגי ב"ד ביום ההריגה שנאמר כי קבור תקברנו ביום ההוא ומ"כ היה לו לומר כאן שעובר בעשה ולא תעשה כדכתב שם ואולי רבינו נמשך אמר לשון המשנה שאמרה ולא ז בלבד אמרו אלא כל המלין מתו עובר בלא העשה דלא הזכירה אלא לא תעשה לחוד:

ט וחייב לישב על מטה כפויה וכו'. בפרק אלו מגלחין (דף כ"ח.) אמרו מנין לקריעה מעומד וכו' אלא מהכא ויקם דוד ויקרע את בגדיו ודילמא מילתא יחידאה עביד דאי לא מ"מ ויסבב אלא הכי נמי והתניא יסב על גבי מפץ וכו' ואמר רבי יוחנן וכו' אמר ליה כעין הלצה ופירש"י ז"ל שכפה מטתו וישב עליה ע"כ. וכפי הנראה שם מדברי התוספות דקשה שם דהסוגיא משנה דהתלה אמר מילתא יחידאה עבד דאי לא מימא הכי וכו' והדר מקשה דלא יצא ידי חובתו כלומר הרמיה שהיה צריך להביא היא מפקוק אחר שהוא מילתא יחידאה כי האי הכל לאו מדבר אחר שהפסוק ככתבו הוא קשה להבין דאין זו ראיה למה ברולה להביא ולכך פירשו שם דהכי קאמר ודאי

הגהות מיימוניות

כלל מצרכי המת דקאמר יושב ודומם ואע"פ שהיה יכול לכוין בפסוק ראשון ע"כ נראה שאסור להתפלל לכל מי שהאבילות מוטל עליו וכן משמע החם בירושלמי דתני אם רצה להחמיר על עצמו אין שומעין לו מפני שאין לו מי שישא משאו וג"מ לתיבא שיש לו מי שישא משאו וכו' ע"כ מיסוד מורי רבינו וצ"ל ופל"אה בעיני ר' אבי"ה שעתה נוהגין אונגין לילך לבית הכנסת להתפלל ושמא כיון דלא איפשיטא היכא שיש לו מי שישא משאו הנהיגו שמתפלל שיש קרובים שיתעסקו בו ע"כ: [ה] וכ"כ בס"ה דבשבת ויו"ט וחול המועד אין אנינות אבל דברים שבצינעה נוהג ותלמוד תורה דברים שבצינעה הוא אך אם יש לו מקום קבוע כגון סיום או מקום כהן הוי פרהסיא וטוחר עכ"ל וכתב הר"מ היכא דליכא כהן בבר"נ בשבת אלא האבל או האונן יש לקרותו לס"ת שלא יראה כנוהג אבלות בפרהסיא אמנם טוב היה יותר לוסר לו מקודם שיצא מבהכ"נ ור"י א"ז פסק לחיובא והחיר לקרותו ועוד איתא בסמ"ק דיש אנינות בהול המועד דקאמר בירושלמי דשבור מנמילת לולב ולפחות איירי בחול המועד ומיהו נראה דחולק על התלמוד שלנו דקאמר פטור מחקיעת שופר וע"כ איירי ביו"ט וביו"ט ודא' אין נוהג אנינות בשבת וה"ה ביו"ט. ואונן בטוצאי שבת לא יבדיל ולא אחרים בשבילו ואפילו שמע מפי אחרים לא יצא כיון דהחיא שעתא לאו בר היובא הוא ואוכל בלא הבדלה כדאמר התם ואינו מברך ואינו מזמן ולא אמרינן כיון דאינו מברך אינו אוכל וביום ראשון וביום שני לא יאכל עד שיבדיל אחר שנקבר המת ועבר אנינותו כדאמרינן בערבי פסחים טעם מבדיל ומי שלא הבדיל מוצאי שבת מבדיל כל היום כולו מיהו אין לברך על הבשמים ועל המאור ויש רוצים לומר הואיל ונדחה העיקר באיסור יחדה מידי דחוה אחיבר ביום ראשון ונתפשט ביום שני לענין ראייה אפילו למ"ד תשלומי ראשון הם ויש להלק בין דאורייתא לדרבנן סמ"ק והלכות שמחות: [ו] בירושלמי גרסינן נסטר לרבים או לכתפים אוכל כשר ושותה יין ומסקא לן אי הולך הוא בסעינה או בעגלה אי דמי לנמסר לכתפים אי לא אבי"ה: [ז] נראה דלא סגי דלא אכיל בישרא ושתי חמרא כדפרישית לקמן בהג"ה סוף פרק ז': [ח] כדאיתא פרק הישן להריא ופרק ואלו מגלחין פליגי ר"א ור' יהושע וקי"ל כר"י דאינו אסור אלא יום ראשון אבל בשני ומשני ואילך מותר ואם הניח תפילין בשני אפי' באו פנים חדשות אינו חולץ כדאמר רבא התם אבל אם באו פנים הדשות קודם שהניח תפילין אין מניחם עד שילבו אבל בשלישי אפי' יש שם פנים חדשות מניחן ועיין בהלכות שמחות בסימן נ"א ע"כ: [ט] וז"ל סמ"ג אבל אסור לאכול סעודה ראשונה משלו כדאמר רחמנא ליחזקאל לחם אנשים לא תאכל מכלל דשאר אבלים אוכלים וגרסינן בפרק מי שמתו ובמ"ק בירושלמי פרים מנחם גדול דבהון שנאמר פרשה ציון בידיה מפני שאין לה מנחם ובשבת פרים כי אורחיה שנאמר ברכת ה' היא העשיר ולא

יוסף

משנה למלך

ו ובשבת מיסב ואוכל כו' וחייב בכל מצות האמורות בתורה. היכא דהיה אונן בליל ראשון של פסח כתב המגיד סימן ע"ג שחייב בכל המצות המבוארות בתורה בליל אכן לומר סדר הגדה שם בה תיכות ומדרש שבוקים אומר אחר לפניו ואוכל ושתה ישב ושמע מפיו. וכן לידד עוד לומר דגם בשבת אונן בליל יו"ט שי חייב בכל המצות המבוארות בתורה הלילה דוקא ביום אינו חייב במצות אך בלילה חייב ועיין מהרי"ל בכל יו"ע במי שבוה אונן בליל שמחת תורה וד"ק: כ"ב

רש"י ז"ל דלא יאמו אלא לרוות אבל בדיעבד אם שתה עשרה כוסות נים לן בה דאולי פירוש הברייתא בהרמב"ן ז"ל דיוצאה הוי עשרה כוסות אבל יותר מעשרה לכולי עלמא לא ולכך כתב כאן בלשון מותר לכתחלה ואם כתב בלשון שלילה דהיינו אין שותין בנים אבל יהר על עשרה כלומר בדיעבד מהני. ועדיין ל"ע: וכל המלין את מתו עובר בלא תעשה וכו'. בפרק גמר דין (דף מ"ו) אמר ר' יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי מנין למלין את מתו שעובר עליו בלא תעשה ת"ל כי קבור תקברנו וכתב"י ז"ל מרבינו דרים כל המתים. וקשה כיון דכל המתים הוו בלא תעשה מרבינו דתקברנו ת"כ הוי גם כן בעשה דקבור הקברנו וכיון שכן נמצא דסמלין את מתו עובר בעשה ולא תעשה וכי תימא דתקבורה בכל עת שעשה אותה אפילו אמר הגיה הרי קיים העשה אפילו שאינו בו ביום זה אינו דביום ההוא כתיב וכ"כ רבינו בפרק ט"ו מהל' סנהדרין ומ"ע לקבור את כל הרוגי ב"ד ביום ההריגה שנאמר כי קבור תקברנו ביום ההוא ומ"כ היה לו לומר כאן שעובר בעשה ולא תעשה כדכתב שם ואולי רבינו נמשך אמר לשון המשנה שאמרה ולא ז בלבד אמרו אלא כל המלין מתו עובר בלא העשה דלא הזכירה אלא לא תעשה לחוד:

ט וחייב לישב על מטה כפויה וכו'. בפרק אלו מגלחין (דף כ"ח.) אמרו מנין לקריעה מעומד וכו' אלא מהכא ויקם דוד ויקרע את בגדיו ודילמא מילתא יחידאה עביד דאי לא מ"מ ויסבב אלא הכי נמי והתניא יסב על גבי מפץ וכו' ואמר רבי יוחנן וכו' אמר ליה כעין הלצה ופירש"י ז"ל שכפה מטתו וישב עליה ע"כ. וכפי הנראה שם מדברי התוספות דקשה שם דהסוגיא משנה דהתלה אמר מילתא יחידאה עבד דאי לא מימא הכי וכו' והדר מקשה דלא יצא ידי חובתו כלומר הרמיה שהיה צריך להביא היא מפקוק אחר שהוא מילתא יחידאה כי האי הכל לאו מדבר אחר שהפסוק ככתבו הוא קשה להבין דאין זו ראיה למה ברולה להביא ולכך פירשו שם דהכי קאמר ודאי

מנדל עוז

אין משהין לה המת כו' עד מפני כבוד אביו ואמו. פרק אלו מגלחין (דף כ"ב): האבל ביום ראשון וכו' עד מטה כפויה: כתב הרא"ש ז"ל לא ידעתי טוהם לזה עכ"ל: ואני אומר המסה אני מתה מקשה שהרי הוא תלמוד עדיך בוהמים פרק שבול יום דמסיק יום ראשון דאוריתא דכתיב ואכלתי חטאת היום וכתיב ואחריתה ביום מר ועיקר מלכה יום ראשון וכ"כ רי"י אלפס פרק אלו מגלחין וגם רבינו בגדול הרמב"ן ז"ל כן כתב בנמוקי תורת האדם אבל שער האבל מדעתו ומדעת הגאונים ז"ל ועיין בהלכה ובכפיה משנה איסורן בספס פ' אלו מגלחין: ובשאר ימות האבל כו' עד סוף הפרק. פ' אלו מגלחין (דף ט"ו וכ"ח):

ומומנין עליו (ז) וחייב בק״ש ובתפלה ובכל מצות התלויות בתורה רש״י אומר מתוך שמתחייב בכלו מתחייב בכולן ואמר רבי יוחנן המומר המעבר לוכה ביעיבו . בירושלמי פסק כרש״י . [ג] ובה״ע כתב דהלכה כת״ק דאמר . ולא שייך כאן הלכה כדברי המיקל בתבל [ד] משום דאמרינן לה חל תבלות עליה ואם מיתת דנמי דיון סבר דהלכה כרש״י [ה] הוה פסק כוותיה : קתני מיתת אוכל בבית אחד ואם״ם פטור מק״ש ומן התפלה ומן התפילין . אמר רב אחי [ו] כל זמן שמוטל עליו לקוברו כמוטל לפניו דמי לכתיב והקברתם מתי מלפני אמו הרוגה שעתה קמיה כמוטל [ז] ומת בתוך התפיסה ולא נזוגא מי שמתו מוטל לפניו ופסק ר״י ז״ל דאין מניעה חל על הקרובים דלא קיימן בזה כי אלו נזוגא מי שמתו מוטל לפניו דאין מניעה לקוברו . ומ״מ אין לדשתו לגמיתלבו מלקוברו לענין שיעול עליהם מצוות [ח] כגון בהרוגי ביתר דהתם ודאי מיתלבו לקוברן ע״פ המלכות ומיד חלה עליהם מצוות . אבל אלו שבאת מי אחין ביום להוליכו מן המוקד . מ״מ אינם מחויבים בגמרי מקבורתו ומלפים לשמות הנפש [ט] אולי יתבלה המוקד ליתנו לקבורה ואינן מיבת לא הוו [י] כיון שאינם יכולין להתעסק בקבורה ומפני לומן דאסר הנמנים המתה בשבת לאי שמתו מוטל לפניו . שאני התם דמייך ביה קלא עסק קבורה להחזיר על המתים כדלהלה בירושלמי ודומיא לבא דלהלה בירושלמי בפרק בתרא דמ״ק דמת שמתיון אותו מקבר לקבר סביה בדעתם מתחלה לפמוהו אחין מוטן לו מצוות מסוסתום הגולל הראשון חלה מסוסתום הגולל הבני ומסתמא בקבר בקבר הראשון [ב] פסק הלכות . וגם אין שמעד בבית האסורין ראיה להלה דאמר לחבל בשר ולבשות מוטל עליו לקוברו ודומיא לבא דאמרי בירושלמי דפרקין [ל] (ג) דמשמעד המת לרבים לכל בשר ושותה יין . ממר לכתפים כמי שמעד לרבים דמי . וכיון שמעד בבית האסורין לא נרע ממעבר שהיה שם ואכל בשר ושתה יין . ואמן עשה לדבריו לכיון שיש לה בעל מחייב בקבורתה הגהות הב״ח אלא כל המתבל מי אמי חון :

מעדני יום טוב

דמגר כו׳ . ויש לדחות דלא דמי לפי ש״ל שמוטב הנבלה אינו דוקא במעלאי שבת אלא כל יום הראשון לו הבלעם ימים הראשונים לו כל הבית כולה אלא שמלוחה לשקיימה בכניסת ימי הול אבל ומנה מתך למר לפרות ליה ולמר כדפות ליה ועי׳ בסוף מ״ק ובסוף הטעות בס״י בפ׳ שלשה שפלנו ס״ם ל״ג: [ג] ובהרא״ש כ׳ דהלכה כת״ק-ולהמרי׳ בפ״ק דמגילות ומייתי לה נמי בפ״ק דלעיל מת מבינו אל מתן כו׳ דבועל כו׳ הייטו דלהומרת דסבת מנוס תומרת בעלמא דמתני קלות דלפ לשמם מתמו בעת בזאת שמתו מוטל לפניו לכך אתירו לו לנעול בעלות מנוס בס״ם תהרי״ז ל״ : [ד] משום דאמרינן לה חל תבלות עליה . והוי לומן ולא״ם בלא מלינו לאיסור תמנים המתה לאומן מן התורה מ״מ הוא״ל ומם מיתות מדלוריאתא אתמירו כו׳ ובעיון שמתב רבינו בפ״ם דלעיל בעיון ל״ג שרתן בלילה ולא ביום בתנינה: [ה] הוה פסק כוותיה . ומיין בפ׳ כילד מברכין פי׳ ב״ג:[ו] כל זמן שמוטל עליו לקוברו-כבר כתבתי לעיל דלאחר קבורה חו לא חלו עליה דיני תנינות הללו דתמדרבנן ע״ש : [ז] מעשה בחתר שתפסו המוטל כו׳ . ובפ׳ אלו מגלחין פי׳ ק״ג מייתי עליה עוד מעשה שהיתה בתנינה שנכנסו לחד בדרך וכו׳:[ח] כיון בהרוגי ביתר-לא יתבלה בלא אמרו מלא אמרו כלום מעיון הלבות בשפפרו המלוכה בפרק הזיקין : [ט] אולי יתבלה המוקד ליתנו לקבורה - המלוק כיון דה המעשה לבהוגי ביתר אין בסעוה מבוחר בדברי רבינו אבל מדברי הרמב״ן הוא מתבאר שהבו שבתותו מעשה לא נתנו המוקד לקברו לפי שהיה רוצה עליו ממון הרבה יותר ממה שהיה מצוה ואפילו היה פטוק בידם לעשות אבור לבדותו בכל אותו ממון מפני תיקון העולם לכיון דבמתון הלו הדבר אפשר שאחר כך יתפיים בדמים מוטעים ומפני כך לא חל עליהם תנינות אבל הרוצי ביתר שהיה גזירת מלכות עליהם מתחת שלא ולא מחמת ממון לא היתה עשויה ליבול ומפני כך חל עליהם תנינות מיד. ב״י סימן מ״ם: [י] כיון שאינם יכולים להתעסק בקבורה- וכיון שאין קוברין אותו לא חייבו שיתעלו בכבודו ואע״פ שלא מתיחשו מלבקש להתפסד עם הנלמון בכל יום אפי׳ הכי אין זה בקרא ברבלא ומיידן במצות ומבינא דאיכ מדאמרינן במ״ק מת שלבשוו לעמוהו כו׳ . תלמודי הר״י ז״ל: [כ] פסק הלכות . ואע״פ שלא בקבר עדיין קבורה שיתחייב עליה הנינות אפ״ם אוכל בשר ושותה יין בימיהם אפם אין כוונתו לחזיקתו מפם מקברו עד זמן אחרון לא יגיע מלאכת בשר ולשתות יין תלמידי הר״ר ז״ל . ועיין מ״ם בזה בפרק ראלו מגלחין סימן ק״ב : [ל] דמשמעבר המת לרבים - פי׳ הרמב״ן ומעבר לרבים ולמחפים בהיו חבורות בעיר מומנים על הקבורה וכפהבלים הבאבל בנרבי הולאתה מוסרין אותו לאותן חבורות ע״מ שיעשוהו לבית הקברות כפירוש ומעשה בחתן ביתר אמר אינו מוטל על האבל אלא על אותן הכתפים הלבר אוכל בבית אחר ולא אוכל בשר ושותה יין מעתה אע״פ שהמת בביתו : [מ] ב״ל דס״ג לא יאכל הלחיות אלא בבנים ובה״ג כתב בפרק ראלו מגלחין ז״ל דא״כ אחי המת יאכלו בשר ויבתו יין כיון דבינו יוכאין ומנוו חייבים בקבורתו ע״כ פ״ם בהגיה בבנים לא בתנינה ולא בתחיה : [נ] הרשבר״ם המת כו׳ פסוד כו׳ . ואע״פ שהוא יכול לקיים מצוה בעודו ממנר פסוד שבל בתלמודו על מקום לקיים מצוה אחרת לעדות ולקיים מצות אחרות אע״פ שאפשר ב״כ הר״ן בפרק הזיקן ומיי׳ בד״ה: [ס] אלא מוראת תמיהה בקם. ולא קאמר מעמת דבלהו דבר דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרן נעל פה ובמ״ם בתלמידי הר״י ז״ל לפי מרבינו מוכר דלא אמרו שאינו רשאי לאמרן על פה אלא לחזיק אחריהם ידי חובתן אבל בל אחד לעצמו שרי בס״ם בעור ל״ם בעמו בסיגון ע״ם ואחי חמה על תלמידי הר״י דבפ״ק בני לא הפסיד כלום מקורא בחורה כתבו גם כן לחיתר אבל פסוק שניתן לאמרה לו לתובה לאמרו על פה כמו נשיאת כפים וברכת קרבנות יכול לאומרו כמה פעמים שירצה אפי׳ בעשה שלוין בו מצוה כלל ואין בזה משום דברים שבכתב וכו׳ . והיקר קתמו וכתבו בכאן דמע״ל לעיל בפ״ק לפי שאינה לקריאת פסוקים של תורה אלא בספר דברים שבכתב וכו׳ ומ״מ בתבתי לעיל בפ״ק דאומן הדברים שבתב שם אין לה הכרח מחוזה המשנה : [ע] ובשאר מצות כיולא בהן גרם וכן הלכה בתסי״ : [פ] אבל עליהנות כו׳ אלא לקיים מצות ציצית . קשה דמדהתחיל לחלות הסיולק שבמנסה שהוא שהיו לכל בנדיהם כו׳ פ״כ הוה ליה לקיים אבל אם שאין לובשין אלא עצית אחד בשם מצוה כיון לבסיר אותו ולחזיר אותו אמלא ולבון תלמידי הר״י ז״ל מיהו אפשר דבדין דעבר על דברי [ק] אלא מוראת תמיהה בקם. ולא קאמר מעמת דבלהו דבר דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרן נעל פה ובמ״ם בתלמידי הר״י ז״ל לפי מרבינו מוכר דלא אמרו שאינו רשאי לאמרן על פה אלא לחזיק אחריהם ידי חובתן אבל בל אחד לעצמו שרי בס״ם בעור ל״ם בעמו בסיגון ע״ם ואחי חמה על תלמידי הר״י דבפ״ק בני לא הפסיד כלום מקורא בחורה כתבו גם כן לחיתר אבל פסוק שניתן לאמרה לו לתובה לאמרו על פה כמו נשיאת כפים וברכת קרבנות יכול לאומרו כמה פעמים שירצה אפי׳ בעשה שלוין בו מצוה כלל ואין בזה משום דברים שבכתב וכו׳ . והיקר קתמו וכתבו בכאן דמע״ל לעיל בפ״ק לפי שאינה לקריאת פסוקים של תורה אלא בספר דברים שבכתב וכו׳ ומ״מ בתבתי לעיל בפ״ק דאומן הדברים שבתב שם אין לה הכרח מחוזה המשנה : [ע] ובשאר מצות כיולא בהן גרם וכן הלכה בתסי״ : [פ] אבל עליהנות כו׳ אלא לקיים מצות ציצית . קשה דמדהתחיל לחלות הסיולק שבמנסה שהוא שהיו לכל בנדיהם כו׳ פ״כ הוה ליה לקיים אבל אם שאין לובשין אלא עצית אחד בשם מצוה כיון לבסיר אותו ולחזיר אותו אמלא ולבון תלמידי הר״ר ז״ל מיהו אפשר דבדין דעבר על דברי [ק] אלא מוראת תמיהה בקם. ולא קאמר מעמת דבלהו דבר דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרן נעל פה ובמ״ם בתלמידי הר״ר ז״ל לפי מרבינו מוכר דלא אמרו שאינו רשאי לאמרן על פה אלא לחזיק אחריהם ידי חובתן אבל בל אחד לעצמו שרי בס״ם בעור ל״ם בעמו בסיגון ע״ם ואחי חמה על תלמידי הר״ר

מהדורין ד"ס ע"ש: עם כריתת סם ומ"ק דף כ"ו ע"ח: פ סם בכריתת: מא סם בכריתת: מב מעוברת דתפילין סם: מג בכל"ס ממגילה שמקף יהויקים: מד סם בגמ': מה סם בכריתת: מו כריתת סם: מז כ"כ בכ"י וכ"כ ירושם בבריתא וכ"כ מדברי כרמב"ם פס"ע מהלכות אבל והרמב"ן ז"ל:

דגול מרבבה

(שם בש"ך ס"ק נ"ב) דה"ה דמאחרין למחר. דבריו ל"ע שכרי.קרוצה בעל שמעון' כמו' הוא מקרבים אחין מתאחרין לעולם ומתו שמעיק בכ"ע כמוף הסי' וכן הוא בהדיא בגמרא:

גליון מהרש"א

סימן שכ"א: (ש"ך ס"ק ל"ו) ובמחק מורוע. להבעים. ת' ח' ח"ב סי' י"ז:

בשם רבינו ירוחם דלפי הפסוק נראה שחייב להתאבל כל היום ולפיכך אינו שולל עד למחר ע"כ ומביאו ד"מ ונראה דס"ה דמתאחין למחר*): נג והוא שישמע מישראל. לדעת הרמב"ן והטור דבשם המיומד חייב לקרוע אפי' בעובד כוכבים ופי' שם המיומד בין בהכיכתו בין בקריאתו ועב"ח: נד וי"א כו'. והכ"ח חלק על זה לפי מה שפירש הוא דברי הרמב"ם והסמ"ג דלפי' כישראל מומר חייב לקרוע ואין דבריו מוכרחים ע"ש: נה ואפילו השומע מהעדים כו'. לומר כגון שמעמ מהעדים שפלוני ביתך הם לא"ש שאין כעד מוציא הגדוף מפיו ממש חייב השומע מפי העד לקרוע ול"ל לשמוע משני העדים אלא אפי' מאחד מן העדים וס"ס כשאינו עד בשעדיד בכ"ד אלא שמע הגדוף ממש כל השומע מפי אותו שמע הגדוף ממש אלא שמע הגדוף ממש אלא שאמר פלוני גידף הם חייב השומע לקרוע אבל השומע מפי אחד פלוני גידף הם והוא עצמו לא שמע הגדוף ממש אלא הגדוף מפיו ממש חייב השומע מפי העד לקרוע ול"ל לשמוע משני העדים אלא אפי' מאחד מן העדים וס"ס כשאינו עד בשעדיד בכ"ד אלא שמע הגדוף ממש כל השומע מפי אותו

ב) אינו מיסב ואוכל. פי' טל המלחן לו על המעמד *): (ג) וכל
[illegible] ביום טוב שני. כדאמר דסיינו כיום שכולו זמן קבורה לכל לילה
[illegible] דסיינו מולאי יום טוב כדאמרן מותר כמו כיום דאמרן וכן
[illegible] ל' הלכות יום טוב שכולה מכר"ם על מת שמת בשמיני
[illegible] מותר להאכל לעשות קידוש
[illegible] ל' שמתת תורה משום דאין
[illegible] כיו"ט *) וגדלה שמתה שמעשה
[illegible] דרך לקבור בלילה:
(ד) יא דתלמיד כו'. זה קאי על
ימות

ברוח י ואם אין לו דבר לעשות מחיצה מחזיר
פניו ואוכל ובין כך ובין כך ה ד ואפילו הוא
(ג) בעיר אחרת (ב) ו ח אינו (ז) מיסב ואוכל
ואינו אוכל (ג) בשר ואינו שותה יין (ד) ואינו מברך
ברכת המוציא ולא (ה) ברכת המזון ואין מברכים
עליו ולא מזמנין עליו [ג] (ט) אפילו אם אוכל עם אחרים שמברכים לא יענה
אחריהם אמן (ו) ופטור (ז) מכל מצות האמורות בתורה [ד] (ח) י ואפי' אם אינו
צריך לעסוק בצרכי המת כגון שיש לו אחרים שעוסקים בשבילו [ה] ז וי"א
שאפילו אם ירצה להחמיר על עצמו לברך או לענות אמן אחר המברכין (ט) אינו
רשאי (ועיין בת"ח סי' ע"מ) (י) ח ובשבת (יא) וי"ט (יב) אוכל בשר ושותה יין
(יג) [ו] (מס ירלה) (רבינו יונה פ' מי שמתו) (יד) ומברך וחייב בכל המצות ט חוץ מבתשמיש
המטה שאסור בו (ומותר ליקר (יד) לבית הכנסת בשבת ואף בחול אין בו איסור כך מאחר שמסור לתתפלל
[illegible] יפסה סס) (כל כו) ח [ז] ' ואם צריך להחשיך על התרומה כדי לעסוק בצרכי המת
[illegible] ל עליו אנינות ליאסר בכולן משעה שמתחיל ללכת כדי (ו) להחשיך על התרומה
[illegible] ואם רוצה לקברו ביו"ט ראשון ע"י עממין אסור בכולן (ג) ט [ח] וכ"ש
(ש) ביו"ט (ז) שני שהוא בעצמו יכול לקברו (טז) שחלו עליו כל דיני אנינות:
(ח) ' [ט] (י"ח דתלמיד על רבו מוכרח לאסור לאכול בשר ויין כל זמן (ח) שמוטל לפניהם) (הגהות
מרדכי פ' מ"מ) (י):

ב [ו] יב מי שמת לו מת בשבת יאכל במוצאי שבת בלא הבדלה ולא יתפלל
ולא בבקר קודם קבורה (יז) ולאחר קבורה יתפלל תפלת שחרית אם לא עבר
זמנה אבל תפלת הערב לא יתפלל שכבר עבר זמנה (יא) (יח) ולא דמי לשכח

ל ועיין בדרישה שביאר טעמו דכיון דביו"ט שני טהגין איסור לתפור התכריכים ולתפור הקבר ומאר מלאכות וכמ"ש בא"ח סימן תקכ"ו
ל היו מוטל עליהם הרבה ולכן אין דין דאימתה טוב בלילה כי אם ביום ולפ"ז ס"ה בכל ליל יו"ט שני שאינו טוב בו דין דאימתה לכל דומקן
מקן כן מלה ל"ל דמדר"ם לא ס"ל כרש"ם אלא ס"ל ס"ל כרש"ם אלא ס"ל ס"ל בכמ"ג דף רמ"ח סוף ע"ח וכיון פוסקים דס"ם דידן ומאלק דיוסל"ל ובכל מנין אין מבלות טוב
מילו שני אפי' ביום ובכי מסמע ליאסר דמדר"ם משום דאין מבלות ביו"ט ולפ"ז לדידן דקי"ל כהרש"ם מ"כ ס"ה בלילה אסור לקדש): ' י"א כו'.

ביאור הגר"א

(ג) (ליקוט) אפ' אם אוכל כו'. שהרי דס"ק כ"כ ב' ד"ה ואין כו' ובדס"ב דברכות
מוש שם (ע"כ): [ד] ואפ' אם כו'. בחד מ"ד בירושלמי ומרו שם הרבה
מינה: [ה] וי"א כו'. שהוס"שם ד"ה ואינו מברך כו': (ליקוט) וי"א שאפי' כו'.
בא"ר דיש מ"ר ואם רצה כו' בפנו כו' (ע"כ): [ו] אם ירצה. עש"ך: [ז] ואם
ריך כו' ואם רוצה כו'. בירושלמי שם וכפי' הרא"ש שם ע"ש: [ח] וכ"ש כו'. שם
בס"ש בפ"ק די"ם (ו' ל'): [ט] י"א כו'. ירושלמי פ"ב דברכות ומשמע"ל מי
ולא מכ"ו: [י] מי כו'. כנ"ל ס"א: [יא] ולדי כו'. כיון שהיה אסור לנפרי
בה תפלה וכ"כ בס' שמות הנפש שאין קורין אותו לעלות לתורה ואסור בד"ת: (סס) מה יעשה שם מות מסמע דאונן אינו מצטרף לעשרה חשר שבו' (ח"ב סי' כ"ה) וכ"כ
בת' שרח ס"א: (ס"ד סק"ג) דזה ודאי אסור לפ"ז גם אחר אסור דלא כפ"ו סק"א: (סס סק"ד) דהה בלילה אסור לקדש ע' מנ"א (סי' תקס"ה סק"ה):

חידושי רע"ק

מתפלל ומסיים דיש להחמיר לאסור בבשר ויין ע"ש ולענין ק"ש ותפילה ע"ש: (ס"ס סי"ח) אינו
סבר. ע' א"ח (סי' תקכ"ה ס"ו) ובמנ"א (שם סק"ו): (סס) ואינו אוכל בשר. מהרי"
אלפאנדרי נסתפק אם מותר בתבשיל בשר וחמר מדינה בקינוחים מדגל מאש (סי' כ"ג)
ות' ברבי יוסף: (סס) ואינו מברך ברכת המוציא. ונתפל ידיו ואינו מברך. מהרי"
אלפאנדרי שם: (סס) ובשבת (ס"ס אוכל בשר. ובסמיא איתא בשבת סבר ואוכל
ע' בת' ב"ח (ח"ב סי' ה'): (סס) אם ירצה. ע' בת' ושב הכהן (סי' צ"ד) שהתלה
דקאי רק על שבת אבל בי"מ סרחיב לאוכל בשר ובכ"פ לשתות יין ואפילו בליל ר"ה
האחרון ע"י"ש: (סס) וחייב בכל המצות. ומ"מ אסר בת"ת לדעת הי"א סעיף ח'
בתשובה: נ סס בבריימא ד' פור. בסס תלמין סלמ"ל: ה סס בבריימא: (פ) ירוחלמי כתבו: סלמ"ל סס ומסמל"ן בסמ"ל: ו סלמ"ל וזכן מסמע ביומלמי: ז מוסמות סס סמ"ל בסס ביומלמי כמיה ולא פיסמת ושור ומ"ה: ח סס בכרכות בבריימא שבת ובסר בסלמ"ל ס"ה ל"י: ט בסל"ל דלכל ס"ה ל"ל: י בסל"ל וכדומסרס בנמ"ל: יא דמ"ל ל"ל: יב מ"ר מדבר בלילות אכלו ובסל"ל סס: יג בסס רבי נתנאל וכ"ל בסל"ל סס: יד מ"ר מדבר בלילות שאחריה. ח' נדרש בירושלמי ח"א חלק א"ח סי' כ"ו. נעשה אונן באמצע תפלה או באמצע ק"ש נסר תפלתו ואינו דומה לנתקדרים שנעשו אונן דמפסיק באמצע עבודה (ביומא י"ג ב') דהתם מלתלה מראחריתא. ח' שבות יעקב ח"ג סי' ס"ו. אונן אינו חולק ח' מהרי"ם וע' ח' ח"ב אבל אבל חולק ליבמתו. יש לו בן לסול וא"א לחשכים הקבורה מברך המגדיל ב' להבניסו תר' בא"ה סק"ב:

(סס) [ולא מזמנין. ואין מצטרפין אותו לכל דבר שבקדושה כנר"ג ובבא"א ח"ח סל"ה סק"ד ז'] (סס) ישובסקי ובעיל. ע' סל"ה סי' ל"א סק"ב וס"ש בגליון שם: (סס) ובשבת ויו"ט. וס"ס לא יאסר קדיש על מת זה דעדיין אין ניחום (וע' גליון סעיף ב' בסמוך). ש"ן אונן בשבת אם אין אחר יסל לתחשלל. ואונן שיש לו יא"צ בתם הדל נמי יאסר קדיש אם יש לו מי שישבקל דמבחה דרמיא עליו הוא כמי סילת בנו בשהוא אונן. גם ל"ש הטעם מחמת כבודו של מת (שבתן בירושלמי ע"ש דאסר"נם בש"ל מי שישמיע) דזה כבודו ח' עבר"נ ס"ב: (ש"ך סק"ד ז') בשבת ובו"ט. והגרה בליל פסח כיון שיש בו אריכות דברים ומדרשים יאסר אחר וזה ישמע מ"מ ס' ר' ח' ו' בשם המגורר וכ"כ בת' מהר"ם ס"ם ע"ל מרפת' דנשאי"כ"ה במנ"א ה"חה"ם מ' תקפ"ח סק"ח) (סעיף ג') מת בשבת. ולומר קדיש

יד אברהם

(סי' שס"א סעיף ב') אבל תפלת חערב לא יתפלל כי כיון שבלילה לא היה חייב להתפלל קודם קבורה ונקבה גם' תפלתם לעשה דוחיקת כיונלמי כמולה סתופסות כתגיבה דור מתו בעגלת וכיו כל יתגלל מאנים ובקיבנו לתחר מעמת שכיו לכם בעלומים. ולא ליפול דוחון מיקבו בגמלא לא חזי לא סיה לו מבלומן. ולכ"ם דה"ה שכבר כתמיב בקרבנות מעבאמיר יום עדנת קודם שמם דוד מכרי מקמם זה לא נמלא לחוד לתים שכיה נשיו כמ"ש כמ' שמה"ם. ולכ' מקמם מה כיה כני חיונה וכיה לכם מקלומים לתחר מתמ"ר כיונמה לומר קודם לילה

הגה"ה

(סימן שס"א סי"ח ס"ק ב' בה"ה סי"ק ד') [בסמכם מ' ליקמ בגם כן ומיה מבכל כל נרכי וכיונלמי מ"ג דכרכות ת"ב דמר"ק לתמה לא לאכל כ"ל ולא שומה כ"ל]

(ב) אינו מיסב ואוכל. פי' טל המלחן לו על המעמד *): (ג) וכל
[illegible] ביום טוב שני. כדאמר דסיינו כיום שכולו זמן קבורה לכל לילה
[illegible] דסיינו מולאי יום טוב כדאמרן מותר כמו כיום דאמרן וכן
[illegible] ל' הלכות יום טוב שכולה מכר"ם על מת שמת בשמיני
[illegible] מותר להאכל לעשות קידוש
[illegible] ל' שמתת תורה משום דאין
[illegible] כיו"ט *) וגדלה שמתה שמעשה דקרוב לקבר בלילה:
(ד) יא דתלמיד כו'. זה קאי על
ימות

ברוח י ואם אין לו דבר לעשות מחיצה מחזיר
פניו ואוכל ובין כך ובין כך ה ד ואפילו הוא
(ג) בעיר אחרת (ב) ו ח אינו (ז) מיסב ואוכל
ואינו אוכל (ג) בשר ואינו שותה יין (ד) ואינו מברך
ברכת המוציא ולא (ה) ברכת המזון ואין מברכים
עליו ולא מזמנין עליו [ג] (ט) אפילו אם אוכל עם אחרים שמברכים לא יענה
אחריהם אמן (ו) ופטור (ז) מכל מצות האמורות בתורה [ד] (ח) י ואפי' אם אינו
צריך לעסוק בצרכי המת כגון שיש לו אחרים שעוסקים בשבילו [ה] ז וי"א
שאפילו אם ירצה להחמיר על עצמו לברך או לענות אמן אחר המברכין (ט) אינו
רשאי (ועיין בת"ח סי' ע"מ) (י) ח ובשבת (יא) וי"ט (יב) אוכל בשר ושותה יין
(יג) [ו] (מס ירלה) (רבינו יונה פ' מי שמתו) (יד) ומברך וחייב בכל המצות ט חוץ מבתשמיש
המטה שאסור בו (ומותר ליקר (יד) לבית הכנסת בשבת ואף בחול אין בו איסור כך מאחר שמסור לתתפלל
[illegible] יפסה סס) (כל כו) ח [ז] ' ואם צריך להחשיך על התרומה כדי לעסוק בצרכי המת
[illegible] ל עליו אנינות ליאסר בכולן משעה שמתחיל ללכת כדי (ו) להחשיך על התרומה
[illegible] ואם רוצה לקברו ביו"ט ראשון ע"י עממין אסור בכולן (ג) ט [ח] וכ"ש
(ש) ביו"ט (ז) שני שהוא בעצמו יכול לקברו (טז) שחלו עליו כל דיני אנינות:
(ח) ' [ט] (י"ח דתלמיד על רבו מוכרח לאסור לאכול בשר ויין כל זמן (ח) שמוטל לפניהם) (הגהות
מרדכי פ' מ"מ) (י):

ב [ו] יב מי שמת לו מת בשבת יאכל במוצאי שבת בלא הבדלה ולא יתפלל
ולא בבקר קודם קבורה (יז) ולאחר קבורה יתפלל תפלת שחרית אם לא עבר
זמנה אבל תפלת הערב לא יתפלל שכבר עבר זמנה (יא) (יח) ולא דמי לשכח

ל ועיין בדרישה שביאר טעמו דכיון דביו"ט שני טהגין איסור לתפור התכריכים ולתפור הקבר ומאר מלאכות וכמ"ש בא"ח סימן תקכ"ו
ל היו מוטל עליהם הרבה ולכן אין דין דאימתה טוב בלילה כי אם ביום ולפ"ז ס"ה בכל ליל יו"ט שני שאינו טוב בו דין דאימתה לכל דומקן
מקן כן מלה ל"ל דמדר"ם לא ס"ל כרש"ם אלא ס"ל ס"ל כרש"ם אלא ס"ל בכמ"ג דף רמ"ח סוף ע"ח וכיון פוסקים דס"ם דידן ומאלק דיוסל"ל ובכל מנין אין מבלות טוב
מילו שני אפי' ביום ובכי מסמע ליאסר דמדר"ם משום דאין מבלות ביו"ט ולפ"ז לדידן דקי"ל כהרש"ם מ"כ ס"ה בלילה אסור לקדש): ' י"א כו'.

ביאור הגר"א

(ג) (ליקוט) אפ' אם אוכל כו'. שהרי דס"ק כ"כ ב' ד"ה ואין כו' ובדס"ב דברכות
מוש שם (ע"כ): [ד] ואפ' אם כו'. בחד מ"ד בירושלמי ומרו שם הרבה
מינה: [ה] וי"א כו'. שהוס"שם ד"ה ואינו מברך כו': (ליקוט) וי"א שאפי' כו'.
בא"ר דיש מ"ר ואם רצה כו' בפנו כו' (ע"כ): [ו] אם ירצה. עש"ך: [ז] ואם
ריך כו' ואם רוצה כו'. בירושלמי שם וכפי' הרא"ש שם ע"ש: [ח] וכ"ש כו'. שם
בס"ש בפ"ק די"ם (ו' ל'): [ט] י"א כו'. ירושלמי פ"ב דברכות ומשמע"ל מי
ולא מכ"ו: [י] מי כו'. כנ"ל ס"א: [יא] ולדי כו'. כיון שהיה אסור לנפרי
בה תפלה וכ"כ בס' שמות הנפש שאין קורין אותו לעלות לתורה ואסור בד"ת: (סס) מה יעשה שם מות מסמע דאונן אינו מצטרף לעשרה חשר שבו' (ח"ב סי' כ"ה) וכ"כ
בת' שרח ס"א: (ס"ד סק"ג) דזה ודאי אסור לפ"ז גם אחר אסור דלא כפ"ו סק"א: (סס סק"ד) דהה בלילה אסור לקדש ע' מנ"א (סי' תקס"ה סק"ה):

בואר היטב

[illegible] כיון דמוכדי כוכבים: (ג) בעיר. מסמע לפי' יש לו מי שיסמכה
[illegible] בעיר אחרת אינו דין אונן עליו לכל הכ"מ סמך דקרובים שבעיר אחרת אין דין
אונן עליהם אלא"כ לילה לתת קרובים בעיר אינו שמוטל עליהם לקברו עכ"ל הש"ך:
(ו) מיסב. פי' טל המלחן לו על המעמד*): (ה) ומברך. מסמע דברכות ותפלה
מיב בשבת וי"ט. ש"ך: (ו) לחשיך. עיין בת"ח סימן ע"מ וסי' תקמ"ח
ס"ו: (ז) שני. של גליות כמ"ם בת"ח סי' תל"ו ס"ב ובמרכי"ל כתב בשם
פר"ם דאם מת בשמיני עצרת לעת מרב שמותר להאכל לקדש ביום שמתת תורה
אלא"ר משום דאין מנינות כי"ם והש"ך כ' דלדידן דקי"ל דאנינות נוהג כי"ם
אי מ"כ ס"ה בלילה אסור לקדש וכמ"ו מסכים לדעת מהרי"ל ע"ש: (ח) שמוטל.

[illegible] מצות. ובתב בש"ח בית יהודה שאונן סמור מתנות בדיקה כהמן ויבדוק לו אחר וגם' תשובה מהרבה כתב שמאלה בתב בשמ"ל בסימן תקל"ח ס"ק כ"ט
[illegible] ולא יכתר כאחר ג"כ מבא"ר אם אינו בודק מתמת הקנאה רק דרך שלוחות ע"ש אם יכתר ומיין בתשובת ס"ב מ"ח סימן ס"ו שבתב דאם כמנהגם לאחר
[illegible] בסמר שהכהן שבעיר כ"ם ובהכהן מבר"י ל"ל מלוסה בסדור תפלה שלו [illegible] ומקום הקבורה כמנ"
[illegible] מבר"ר דיוחל ול"ל אף כ"ל כתב דעוד שיתכל מעמ קודם) ובתב עוד וכן בלבר יכר אם עשה נרכון
[illegible] בעמוד לאון מיב לבתן תבר יכר אחר שיקבר אמת אחי' כל כיום ע"ש: (ו) ופטור מכל
[illegible] ומיין בתשובת שבות יעקב ח"ל סימן ז' דמי שבתתחיל להפלל לו לקרות שמע ומעבה לאון מתחלה יעמוד ולא יסיפיק כיון דבא לאונן מצוה מקבר מלבו לשומרו וגם כוה לענין מנין יתום כמתנה לאחר
(ו) מכל מצות. עיין בתשובת מ"ג סימן ל' דדוקא מצות עשה שמור מכל מצות לא מעשה מייב בשאר מ"ם ומי' פרי מגדים בתו"ש בסתימה כוללת מ"ב לות בס"ה בתו"ש בס"ה
[illegible] לי מי שמת לו מת ל"ל וכות קודם שבפלה אם יש לו קונינון אין לבגיר לו כדי שיתפלל אך אם מוקל עליו לבתפסק ביון לבגיר לו: (ט) אינו רשאי. עיין בבו"ד מרכבה מוכי תכן סי'
[illegible] ל"ד שנשמל בתפה אחת שמתה בשבת וכיו לה בנים וגם תחים ומיבנו יתר לייוו כמנלמי שבת על אחת אם בתחים בתחים לבנים לבתכה"כ כמו"ל לתפלל ולומר קדיש כדין ומ"ל
[illegible] קדיש דכיון שיש לאחה בנים מ"ב ליכה רק מפני כבודו של מת מ"ב גם אם שמתפללין ומומרים קדיש הוא כבוד של מת כבוד אחה ושוד דכבוד אחה קודם לכבוד אמו
[illegible] אם אינו בבכבוד אמו
[illegible] מאמר מדש בלל קב"ל דאם אבל מבל ומקבר אמת ומדיין לא מתבכל אמתן בבמעיו בדיך לבתן
[illegible] בסמ"ו ע"ש ובכ"ב הבאתן מבר"י ל"ל מלוסה בסדור תפלה שלו [illegible] בבתחי בבכבי בבר בגדול
[illegible] מבכ"ר דיוחל ול"ל אף כ"ל כתב דעוד שיתכל מעמ קודם) ובתב עוד וכן בלבר יכר אם עשה נרכון
[illegible] בעמוד לאון מיב לבתן תבר יכר אחר שיקבר אמת אחי' כל כיום ע"ש: (ו) ופטור מכל
[illegible] ומיין בתשובת שבות יעקב ח"ל סימן ז' דמי שבתתחיל להפלל לו לקרות שמע ומעבה לאון מתחלה יעמוד ולא יסיפיק כיון דבא לאונן מצוה מקבר מלבו לשומרו וגם כוה לענין מנין יתום כמתנה לאחר
(ו) מכל מצות. עיין בתשובת מ"ג סימן ל' דדוקא מצות עשה שמור מכל מצות לא מעשה מייב בשאר מ"ם ומי' פרי מגדים בתו"ש בסתימה כוללת מ"ב לות בס"ה בתו"ש בס"ה
[illegible] לי מי שמת לו מת ל"ל וכות קודם שבפלה אם יש לו קונינון אין לבגיר לו כדי שיתפלל אך אם מוקל עליו לבתפסק ביון לבגיר לו: (ט) אינו רשאי. עיין בבו"ד מרכבה מוכי תכן סי'
[illegible] ל"ד שנשמל בתפה אחת שמתה בשבת וכיו לה בנים וגם תחים ומיבנו יתר לייוו כמנלמי שבת על אחת אם בתחים בתחים לבנים לבתכה"כ כמו"ל לתפלל ולומר קדיש כדין ומ"ל
[illegible] קדיש דכיון שיש לאחה בנים מ"ב ליכה רק מפני כבודו של מת מ"ב גם אם שמתפללין ומומרים קדיש הוא כבוד של מת כבוד אחה ושוד דכבוד אחה קודם לכבוד אמו
[illegible] אם אינו בבכבוד אמו
[illegible] מאמר מדש בלל קב"ל דאם אבל מבל ומקבר אמת ומדיין לא מתבכל אמתן בבמעיו בדיך לבתן
[illegible] בסמ"ו ע"ש ובכ"ב הבאתן מבר"י ל"ל מלוסה בסדור תפלה שלו [illegible] בבתחי בבכבי בבר בגדול
[illegible] מבכ"ר דיוחל ול"ל אף כ"ל כתב דעוד שיתכל מעמ קודם) ובתב עוד וכן בלבר יכר אם עשה נרכון
[illegible] בעמוד לאון מיב לבתן תבר יכר אחר שיקבר אמת אחי' כל כיום ע"ש: (ו) ופטור מכל

[illegible] בתחמיר בסמ"ך: (ג) בשר. עיין בתשובת מי"ב סימנא מ"ד סימן מ"ד בתשובה מבן
[illegible] בתמכר שבתה דאונן מותר בבתר בבשר ובבר ולא דמי לאם שבתה בתמ"ל בסימן תקל"ח ס"ק כ"ט
[illegible] ע"ש: (ד) ואינו מברך ברכת המזונא. כתב בספר המודי דעיקל כ"י מלסה דאונן אף על
[illegible] מי שמותר לאכול בלא ברכה. מייב בשמלה ידיים בין בשיש בתחוטים בין בתחוטים ס"ם ובע"ד
[illegible] ע"ש בזה. שוב לאיתי בספר בירושלמי ע"ש דאונן אינו מברך ברכת המזונא. ונתפל ידיו ואינו מברך. מהרי"
[illegible] אלפאנדרי שם: (סס) ובשבת מ"ם אוכל בשר. ובסמיא איתא בשבת סבר ואוכל
[illegible] דקאי רק על שבת אבל בי"מ סרחיב לאוכל בשר ובכ"פ לשתות יין ואפילו בליל ר"ה
[illegible] האחרון ע"י"ש: (סס) וחייב בכל המצות. ומ"מ אסר בת"ת לדעת הי"א סעיף ח'
[illegible] בתשובה: נ סס בבריימא ד' פור. בסס תלמין סלמ"ל: ה סס בבריימא: (פ) ירוחלמי כתבו: סלמ"ל סס ומסמל"ן בסמ"ל: ו סלמ"ל וזכן מסמע ביומלמי: ז מוסמות סס סמ"ל בסס ביומלמי כמיה ולא פיסמת ושור ומ"ה: ח סס בכרכות בבריימא שבת ובסר בסלמ"ל ס"ה ל"י: ט בסל"ל דלכל ס"ה ל"ל: י בסל"ל וכדומסרס בנמ"ל: יא דמ"ל ל"ל: יב מ"ר מדבר בלילות אכלו ובסל"ל סס: יג בסס רבי נתנאל וכ"ל בסל"ל סס: יד מ"ר מדבר בלילות שאחריה. ח' נדרש בירושלמי ח"א חלק א"ח סי' כ"ו. נעשה אונן באמצע תפלה או באמצע ק"ש נסר תפלתו ואינו דומה לנתקדרים שנעשו אונן דמפסיק באמצע עבודה (ביומא י"ג ב') דהתם מלתלה מראחריתא. ח' שבות יעקב ח"ג סי' ס"ו. אונן אינו חולק ח' מהרי"ם וע' ח' ח"ב אבל אבל חולק ליבמתו. יש לו בן לסול וא"א לחשכים הקבורה מברך המגדיל ב' להבניסו תר' בא"ה סק"ב:

(סס) [ולא מזמנין. ואין מצטרפין אותו לכל דבר שבקדושה כנר"ג ובבא"א ח"ח סל"ה סק"ד ז'] (סס) ישובסקי ובעיל. ע' סל"ה סי' ל"א סק"ב וס"ש בגליון שם: (סס) ובשבת ויו"ט. וס"ס לא יאסר קדיש על מת זה דעדיין אין ניחום (וע' גליון סעיף ב' בסמוך). ש"ן אונן בשבת אם אין אחר יסל לתחשלל. ואונן שיש לו יא"צ בתם הדל נמי יאסר קדיש אם יש לו מי שישבקל דמבחה דרמיא עליו הוא כמי סילת בנו בשהוא אונן. גם ל"ש הטעם מחמת כבודו של מת (שבתן בירושלמי ע"ש דאסר"נם בש"ל מי שישמיע) דזה כבודו ח' עבר"נ ס"ב: (ש"ך סק"ד ז') בשבת ובו"ט. והגרה בליל פסח כיון שיש בו אריכות דברים ומדרשים יאסר אחר וזה ישמע מ"מ ס' ר' ח' ו' בשם המגורר וכ"כ בת' מהר"ם ס"ם ע"ל מרפת' דנשאי"כ"ה במנ"א ה"חה"ם מ' תקפ"ח סק"ח) (סעיף ג') מת בשבת. ולומר קדיש

יד אברהם

(סי' שס"א סעיף ב') אבל תפלת חערב לא יתפלל כי כיון שבלילה לא היה חייב להתפלל קודם קבורה ונקבה גם' תפלתם לעשה דוחיקת כיונלמי כמולה סתופסות כתגיבה דור מתו בעגלת וכיו כל יתגלל מאנים ובקיבנו לתחר מעמת שכיו לכם בעלומים. ולא ליפול דוחון מיקבו בגמלא לא חזי לא סיה לו מבלומן. ולכ"ם דה"ה שכבר כתמיב בקרבנות מעבאמיר יום עדנת קודם שמם דוד מכרי מקמם זה לא נמלא לחוד לתים שכיה נשיו כמ"ש כמ' שמה"ם. ולכ' מקמם מה כיה כני חיונה וכיה לכם מקלומים לתחר מתמ"ר כיונמה לומר קודם לילה

הגה"ה

(סימן שס"א סי"ח ס"ק ב' בה"ה סי"ק ד') [בסמכם מ' ליקמ בגם כן ומיה מבכל כל נרכי וכיונלמי מ"ג דכרכות ת"ב דמר"ק לתמה לא לאכל כ"ל ולא שומה כ"ל]

ולא התפלל ערבית יא שמתפלל שחרית שתים (ה) כיון (ט) שבלילה * לא היה חייב להתפלל (יב) (יט) ולענין ההבדלה (ו) יב (י) (כ) יבדיל אחר שיקבר המת :

לג יג מקום שנוהגים שבתפים מיוחדים להוציא המת ולאחר שנתעסקו הקרובים בצרכי הקבורה ימסרוהו להם והם יקברוהו משמסרוהו להם (כא) מותרים הקרובים בבשר ויין יג *) אפי' קודם (יח) שהוציאוהו מהבית ששוב אינו מוטל עליהם : ל

הגה מקום שנוטלין המת מעיר לעיר אם אפקום קרוב הוא הוי כאלו מוטל לפניו אבל אם הוא מקום רחוק כגון מהלך שני ימים מותר עד שיכאו לעיר קבורתו (רבינו יונה פ' שמחה) :

ד (יג) יד מי (כב) שמת בתפיסה ולא ניתן לקבורה יד לא (יג) חל על הקרובים אנינות וגם אבילות לא חל עליהם טז כיון שלא (יג) נתייאשו מלקברו וכן אם קרובי המת בתפיסה אין אנינות חל עליהם (יד) וכן מי שנהרג בדרך או גררתו חיה או שטפו נהר ולא נתייאשו מלקברו אין על הקרובים לא דין אנינות ולא דין אבילות ומונים לו שבעה ושלשים מיום שנתייאשו מלקברו :

ה [טו] טו כל זמן שלא נקבר המת אינו חולץ מנעל וסנדל ואינו חייב בעטיפת הראש וכפיית המטה [טז] טו אבל אסור לישב או לישן על גבי מטה אפי' בפויה: הגה טז (יז) וכל זמן שלחוב בתפיסת המעה (י) (מור בשם הרמב"ן ובשם התוספות ובמרדכי פ"ק דכתובות בשם י"ת) (יח) (כג) וי"ח דאסור בכרחיה וסיכה ומסמה ומלאת שלום וחפשרות יז ומגלחה (עור) יח אבל מותר לנגח מפחת ביתו (הגהות מיימוני פ"ד בשם יח סמ"ק) :

ו יט המשמר את המת אפילו שאינו מתו יח (יד) פטור מקריאת שמע ומכל מצות האמורות בתורה היו שנים זה משמר וזה קורא :

(ה) כיון שבלילה לא היה חייב להתפלל . כתב בדרישה מכאן היה נראה דאם נתעסק בצרכי קבור וכיונה בזמן התפלה שפטור מלהתפלל כמו"ם בעור סימן ל"ג ומחוך הטעם עבר זמן לותה תפלה בגם כן ח"ל להשלימה בזמן תפלה שתחר להתפלל שתים אחד להשלומין ס"ג כ"ב בזמן העסק היה פטור מתפלה כמו באבילות דהכא דמה לי אונס דאבילות לו עסק מצוה . ולדעת כ"ם הוא דהא דמתעסק בצרכי קבור גם כן עבד עבודה הם"י עכ"ל *) ותמה מני אם יצאו דברים אלו מפי הרב כל כמה לוגם מקרי פטור מתפלה ובהדיא אמרו בתוס דמתפלל אח"כ שתים כמו שכתוב בא"ח סימן ק"ח . ומו דכתב בת"ה סומן ה' בשם שיה מרוד אלל הפקיד ממתה תמ"ה ולא היה יכול לרוחפר אח"כ בהפסק מומן ובחוך כך עבר זמן התפלה דמיקרי אונס אע"ג דמתמת ממון הוא ומתפלל אח"כ שתים הרי ל בהדיא אע"ג דהיה פטור אם מעשה תפלה מחמת עירדא דמיקרי אונס וה"ה ממי פטור מחמת עירדא דמלוה וא"כ נסתרה דעת בעל הדרישה בזה בפירושו והא דלמד דין זה מן אבילות דהכא אין הכרון לרחוק לדוקא אם הפטור בא מחמת דבר אחר דהיינו שהוא מעשה אלא להתפלל כלי שום מניעה אלא מהאבילות פטורתו בזה אין השלומין אח"כ מתא"ח אם הפטור מחמת עירדא אין זה קרוי פטור מצד עצמו אלא אונס דהא בחמת א"ח לו להתפלל דיקא אם הוא מעשה אבילות אבל אם אינו מעשה אבילות אינו מתפלל אח"כ